

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Martin Zelinka

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti

Cistercian Abbey Vyšší Brod from 1918 till present

Martin Zelinka

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis a základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 20. 7. 2015

.....

podpis

Za nesmírnou pomoc a velkou trpělivost při psaní této bakalářské práce děkuji svému vedoucímu, Mgr. Dušanu Foltýnovi. Dále děkuji Haně Kuthanové za trpělivost nad gramatickou stránkou práce. Děkuji převoru Justinu Janu Berkovi za ochotu odpovídat na otázky ohledně kláštera. Děkuji i své rodině za podporu, především za podporu děkuji své přítelkyni, Anně Ročovské.

Anotace

Cisterciácké opatství Vyšší Brod ležící při horním toku řeky Vltavy prožilo bouřlivé dvacáté století. Od vzniku Československé republiky do současnosti. Dvakrát uzavřený klášter, nacisty a komunisty, klášter znovu vzkvétá. Práce se zabývá obdobím největšího rozmachu, ale i největší tragédií a návratem k životu. Pomocí studování archiválií a literatury bude popsáno 20. století co nejpodrobněji, včetně současné doby, kdy je klášter postupně rekonstruován.

Klíčová slova

cisterciáci, opatství Vyšší Brod, válka, uzavření, Jaksch, Akce K, Pammer

Annotation

The Cistercian Abbey in Vyšší Brod, which belongs to the Vltava river, experienced a very turbulent twentieth century – from the establishment of the Czechoslovak Republic till present. Closed twice, first by the Nazis and then by the Communists, the monastery has been rising again – thus going from the era of the greatest progress in history over the greatest misery and then to a new rise from ashes. By means of studying the archives' material and literature, the fate of the monastery during the twentieth century will be characterized in great detail, including the present era, during which the monastery has been undergoing a gradual reconstruction.

Key words

Cistercians, Abbey Vyšší Brod, war, closure, Jaksch, Aktion K, Pammer

Obsah

Úvod.....	1
1. Metodologie, prameny a literatura	5
2. Cisterciácký řád.....	7
2.1. Vznik a vývoj	7
2.1. Příchod řádu do českých zemí a kláštery do založení Vyššího Brodu	8
2.1.1. Klášter v Sedlci	8
2.1.2. Klášter Plasy.....	9
2.1.3. Klášter Pomuk	9
2.1.4. Klášter Osek	9
3. Klášter Vyšší Brod a jeho vývoj.....	10
3.1. Založení opatství	11
3.2. Ekonomika kláštera	11
3.3. Architektura kláštera.....	12
3.4. Dějiny kláštera do roku 1918.....	12
4. Období První republiky	14
4.1. Éra opata Pammera.....	14
4.1.1. Vznik Československa	14
4.1.2. Dvacátá léta 20. století.....	15
4.2. Éra opata Jaksche.....	15
4.2.1. Třicátá léta 20. století.....	16
4.3. Mnichovská krize	17
5. Pozemková reforma první republiky	18
5.1. Pozemková reforma	18
5.2. Situace před reformou	18
5.3. Zákony o pozemkové reformě.....	20

5.4.	Pozemková reforma a majetek katolické církve.....	20
5.5.	Pozemková reforma a cisterciácké opatství Vyšší Brod	23
6.	Opat Bruno Pammer.....	24
6.1.	Mládí.....	24
6.2.	Opat	24
7.	Opat Tecelín Jaksch.....	29
7.1.	Mládí.....	29
7.2.	Opatem	29
7.3.	Druhá světová válka	30
7.4.	Život po druhé světové válce.....	31
7.5.	Údajná protistátní činnost.....	33
7.6.	Emigrace.....	33
8.	Uzavření kláštera nacisty.....	34
8.1.	Absence opata.....	34
8.2.	Uzavření.....	35
9.	Hitlerova sbírka.....	36
9.1.	Mýty a legendy o sbírce.....	36
9.2.	Hitlerův záměr	36
9.3.	Mannheimerova sbírka	37
9.4.	Osud nacistické sbírky.....	37
10.	Obnova kláštera v roce 1945	38
10.1.	První poválečné měsíce.....	38
10.2.	Období do Vítězného února	39
10.3.	Po Únoru	39
11.	Druhé uzavření kláštera	40

11.1.	Církevní zákony	40
11.2.	Plán likvidace řeholí – Akce K	42
11.3.	Provedení Akce K	43
11.4.	Akce K ve Vyšším Brodě	44
12.	Osudy řeholníků po Akci K.....	44
12.1.	P. Xaver Švanda, OCist.	44
12.2.	P. Dominik Kaindl, OCist.	45
12.3.	P. Oldřich Klaschka, OCist.	46
12.4.	P. Ivo Kvapil, OCist.	46
13.	Klášter Vyšší Brod v éře socialismu	46
14.	Nový život po Listopadu 1989	47
14.1.	Po revoluci	47
14.2.	Navrácení majetku	48
14.3.	Církevní restituce	49
14.4.	Řeholní život po sametové revoluci.....	49
14.5.	Převor Justin Jan Berka.....	50
Závěr.....	51
Seznam pramenů a literatury	53
1.	Prameny.....	53
A)	Prameny archivní	53
B)	Prameny vydané.....	53
C)	Prameny orální historie	53
2.	Literatura	53
3.	Webové stránky.....	55
Seznam příloh	56

Textové přílohy	56
1. Přepis rozhovoru s převorem Justinem Janem Berkou – Archiv autora	56
Obrazové přílohy	56
1. Zelený nátěr na zdech kláštera	56
2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie Vyšší Brod	56
3. Zpráva o protistátní činnosti opata Jaksche	56
4. Záznam o emigraci O. Klaschky	56
5. Vyšetřování StB údajného kázání v německém jazyce	56
6. Pokračování vyšetřovacího protokolu	56
7. Evidence P. Xavera Švandy v internačním táboře	56
8. Pokračování evidence P. Xavera v internačním táboře	56
Textová příloha	57
Rozhovor s převorem Justinem Janem Berkou, 19. 2. 2015, přesný přepis	57
Obrazová příloha	84
Příloha č. 1	84
Příloha č. 2	85
Příloha č. 3	86
Příloha č. 4	87
Příloha č. 5	88
Příloha č. 6	89
Příloha č. 7	90
Příloha č. 8	91

Úvod

Název klášter je počestěný výraz latinského *claustrum*, což znamená uzavřené místo. Z toho slova pochází i slovo klauzura, jímž je označován uzavřený prostor v klášteře, kam nemá laická osoba přístup. Je to z toho důvodu, aby nebylo rušeno rozjímání řeholníků s Bohem. Kláštery byly po řadu staletí symbolem křesťanské vzdělanosti i hospodářské prosperity. Když svatý Benedikt založil klášter na Monte Cassinu a sepsal řeholi, z jejíhož obsahu bylo odvozeno stěžejní řádové heslo *Ora et Labora*, modli se a pracuj, zformoval se tak nový nositel tradic a vzdělanosti. Poté, co císař Karel Veliký rozhodl o tom, že benediktinská řehole bude vzorem pro všechny vznikající kláštery, došlo k rozšíření benediktinů i na nově christianizovaná území. Opět spolu s řeholníky putovala i vzdělanost, protože ve skriptoriích klášterů docházelo k opisování knih a tím i jejich šíření do větších a větších vzdáleností.

V 11. století vznikla ve francouzském Cîteaux reformní větev benediktinů, cisterciáci. Dokladem toho, jak byl nový řád, důrazně dodržující benediktinské heslo *Ora et Labora*, úspěšný, se stalo množství nově založených opatství. Velký vliv na tomto vzrůstu měla i osobní popularita opata Bernarda z Clairvaux. Za jeho života vznikla i první cisterciácká opatství na území českého knížectví.

V této bakalářské práci se budu zabývat cisterciáckým opatstvím ve Vyšším Brodě od roku 1918 do současnosti. Toto opatství vzniklé v malebné krajině při horním toku řeky Vltavy přečkalo všechny nástrahy dějin a vypořádalo se i s nepřízní „socialistické vlasti“. Klášter vzniklý ze soukromé iniciativy člena jednoho z nejvýznamnějších panských rodů českého království, rodu Vítkovců, Voka z Rožmberka, pomáhal v dobách počátků kolonizace šumavského pohoří a posloužil i jako rodová nekropole Rožmberků. Toto místo dalo vzniknout i tak cennému uměleckému skvostu jako je cyklus Mistra vyšebrodského oltáře, který vyobrazuje život Ježíše Krista. Cyklus vznikl v době vlády Karla IV. Po období prosperity, které je spojeno právě s vládou Otce vlasti, dorazili i k Vyššímu Brodu husitské bouře, po nichž klášter skončil v plamenech. I z této katastrofy se dokázal dostat a znovu prosperovat. Přežil i radikální sekularizaci klášterů za vlády osvícenského panovníka

Josefa II. Nicméně události, které se odehrály v „krátkém“ 20. století, nebyly patřičně zdokumentovány. Proto jsem si vybral za téma období v dějinách kláštera, kdy byl během krátké doby dvakrát zrušen, což se mu nestalo za celou více jak 750 letou historii, a ve kterém se musel vypořádávat s tak velkými katastrofami, jako byly dvě světové války. Toto období není historiky celistvě zpracováno. Do této doby jsou hotovy pouze kusé části, hlavně ty týkající se druhé světové války.

V této práci odpovím na to, jak probíhal život v opatství v nově nastolené republice a v celém následujícím století. Konkrétně se zaměřím na míru zásahu první světové války do života komunity, jak dopadla prvorepubliková pozemková reforma. Dále se budu zabývat tím, co stálo za rozmachem řeholního života před druhou světovou válkou a kdo mohl za uzavření kláštera nacisty, co probíhalo v klášteře v tuto dobu a zda tu byla uložena slavná Jantarová komnata. Zaměřím se na nástrahy obnovené republiky, jak probíhalo jednání s úřady v tuto dobu a pomocí čeho se s nástrahami v klášteře vypořádali. Nastíním zde i situaci před a po Vítězném únoru i jak vypadal život v těchto napjatých dnech. Poté se zaměřím na boj nového státního uspořádání proti řeholním řádům a také na to, co byla Akce K. V době druhého uzavření se budu zabývat využitím opatství ve prospěch budování socialismu. Také se budu zabývat osudem klášterního pivovaru. Po Sametové revoluci se zaměřím na obnovu kláštera a na to, kdo stál u další rekonstrukce řeholního života po této události, která přinesla po 41 letech Československu svobodu. Zaměřím se také na život dvou opatů, kteří stáli v čele cisterciáckého opatství v tuto dobu, a jak vypadal jejich život ve třicátých letech.

K lepší orientaci připojím i obecnou charakteristiku událostí, které měly dopad celorepublikově a nikoliv pouze na opatství ve Vyšším Brodě. V oblastech kde prameny i literatura nejsou dohledatelné, použiji metodiku orální historie a s pomocí převora P. Justina Jana Berky, OCist, doplním odpovědi na chybějící místa.

Tato práce bude strukturována chronologicky. První kapitola je věnována metodologii, pramenům a literatuře. Ve druhé kapitole stručně vyličním historii cisterciáckého řádu od založení ve Francii po příchod na české území, a zmíním i kláštery předcházející vzniku opatství ve Vyšším Brodě.

Ve třetí kapitole bude popsáno založení kláštera, a jaká peripetie čekala podle rodového mýtu na Voka z Rožmberka jakožto fundátora. Dále zde bude zachycena celá historie kláštera až do roku 1918, který je pro tuto práci stěžejní.

Čtvrtá kapitola bude patřit období První republiky, vypořádání se kláštera s dluhy a končícím obdobím jednoho opata a nástupem druhého, který byl s klášterem spjat dalších třicet let. Kapitola bude obsahovat i mnichovskou krizi i následky této katastrofy v období těsně po ní.

Pátá kapitola pojedná o pozemkové reformě. Tento zásah byl citelný také zde. Dojde i k vyličení politického boje za pozemkovou reformu, který reformu samotnou předcházela, dále k samotnému aktu reformy a vyrovnáním se s touto událostí ze strany opatství.

Šestá kapitola zachytí životní příběh prvního z opatů, kteří v období od konce Rakousko-Uherska vedli klášter.

Sedmá kapitola se bude zabývat pohnutým osudem druhého z opatů, který neměl snadné úřadování a jak nastupující režim donutil opata ke změně svých stanovisek.

Osmá kapitola se zaměří na období prvního uzavření kláštera v době nacistické okupace a jeho osudem v tuto dobu.

Devátá kapitola bude zasvěcena Hitlerově sbírce, která je spjata s osudem kláštera v období druhé světové války, kdy řeholní komunita musela nakrátko svůj domov opustit.

Desátá kapitola bude o obnově poválečného života v opatství i o nástrahách, které s sebou přineslo vítězství nad nacistickou diktaturou. Dále o tom, které události jsou spjaty s tímto krátkým údobím a jaký dopad měly na pozdější stav kláštera.

V jedenácté kapitole bude zachycen boj nového režimu pod vedením Komunistické strany Československa proti řeholím i samotná akce, která stála za uzavřením naprosté většiny klášterních domů na území tehdejšího Československa, Vyšší Brod nevyjímaje.

Dvanáctá kapitola bude zaměřena na osudy několika dalších řeholníků, na které perzekuční akce dopadly přímo.

Třináctá kapitola bude o osudu opatství v době proletářské společnosti a o tom, jak stát s touto cennou kulturní památkou nakládal.

Čtrnáctá a poslední kapitola se zaměří na druhou obnovu, která klášter potkala po sametové revoluci, kdo bojoval tento boj a jak vypadá řeholní život v době, kdy je internet naprosto všude.

1. Metodologie, prameny a literatura

V této bakalářské práci se zaměřím na téma, které dosud nebylo zpracováno. Pomocí přímého studia archivních materiálů a periodizace jednotlivých událostí bude postupně rozebráno období od roku 1918 do současnosti. Mimo studium archivních pramenů je použita také orální metoda výzkumu – osobní konzultace s převorem vyšebrodského kláštera Justinem Janem Berkou. Pro tyto účely jsem čerpal z knihy *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie* od Miroslava Vaňka, který zachycuje vhodné metody orální historie. Převor Berka byl aktivní již v druhé obnově kláštera po roce 1989, přestože v té době ještě nezastával úřad převora. Komparací jeho vzpomínek a dostupných informací z archivních složek budou zachyceny informace, které stále nejsou dostupné z veřejně publikovaných zdrojů. Důvodem nečetnosti dostupných publikací může být skutečnost, že cisterciácký řád byl po roce 1945 početně nevýrazný a například jejich vliv na výchovu mládeže nebyl tak velký, jak tomu bylo u jezuitů či salesiánů. Právě výchova mládeže byla pro tehdy nastupující režim zásadní. U cisterciáckého řádu také nedošlo k žádnému soudnímu procesu s některými z jeho řeholníků, byli drženi bez soudu a po čase propuštěni. Skrze studium vyšetřovacích složek z doby po druhé světové válce je možné nastínit i život dalších řeholníků řádu.

Archivní materiál je dostupný převážně k období po roce 1945. Právě nedostatek archiválií objasňujících skutečnosti, které jsou známé pouze ze vzpomínek přímých účastníků, a tudíž mohou být subjektivně zkresleny, může být pro komplexní uchopení tématu problematický. Týká se to i pramenů, které eviduje Archiv bezpečnostních složek, jež sloužily i jako podklad pro konzultaci s převorem Berkou. Osobní zaujetí vyšetřovatelů nově vznikajícího režimu značně ovlivnilo dokumentovaná fakta a zachycené skutečnosti se ne vždy shodují s dnes již známou realitou. Archivní bádání nicméně stojí za zdárným dokončením této práce a pomáhá zaplnit prázdné místo v dějinách vyšebrodského kláštera.

O českých kláštrech ve 20. století není celkově mnoho dostupné sekundární literatury. Dostupné publikace se nejvíce věnují vykonstruovaným procesům padesátých let jako například *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem* od Vojtěcha Vlčka. V této knize autor podrobně uvádí i množství procesů

a let, na které byli řeholníci odsouzeni, nicméně jednotlivým klášterům se nevěnuje. Celé katolické církvi do roku 1968 se věnuje Václav Vaško, v jehož knihách jsou zmíněni i řeholníci, např. *Neumlčená – Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce* nebo druhý díl trilogie *Dům na skále: církev bojující*. Katolické církvi v Československu se věnuje kniha autorské dvojce Balík – Hanuš, které však stejně jako výše zmíněné zachycují pouze okrajově řeholní život v době po druhé světové válce. Obě tyto publikace však byly přínosné pouze okrajově, protože se nedotýkají cisterciáckého řádu ani kláštera ve Vyšším Brodě.

Pozemkové reformě první republiky, mezi jejíž kritiky patřil i Josef Pekař, jsou věnovány pouze obecné publikace, které ji hodnotí jako celek, nikoliv jednotlivě s dopady na řeholní domy. O období druhé světové války v klášteře Vyšší Brod napsal Jiří Kuchař dvě knihy. Obě se věnují Hitlerově sbírce, i když klášter je v nich z celkového hlediska zmíněn pouze okrajově. Avšak i přes krátké zmínky byly tyto publikace přínosné, protože celá jedna kapitola v této práci je věnována právě sbírce, kterou chtěl Hitler umístit do rakouského Lince. Opomíjené jsou osudy klášterů v celém Československu v době komunistické diktatury. Jsou mapovány pouze jednotlivě a to pokud z nich předtím pocházel významný bojovník proti komunismu, jako tomu je například u života Anastáze Opaska. Nezaújaté dílo, jenž by se věnovalo všem řádovým domům v době socialismu, stále chybí. Období po první světové válce ve vyšebrodském opatství je částečně zmapováno osobními vzpomínkami Dominika Kaindla v knize *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, který patřil mezi řádové členy tohoto domu. Kaindl zachytil své vzpomínky na dobu nebývalé prosperity a rozmachu zdejší komunity i celého kláštera, který odpovídá celkovému rozvoji první Československé republiky. Kromě svých vzpomínek píše Kaindl i o celkových dějinách kláštera. Od roku 1939 úplně chybí archiv kláštera, není proto možné plně rekonstruovat snahu opata Jaskche o obnovu po uzavření během druhé světové války a ani následný život do druhého uzavření.

2. Cisterciácký řád

2.1. Vznik a vývoj

Roku 1098 byl založen Nový klášter., *Monasterium Novum*, pozdější Cîteaux. Tento rok také bývá pokládán za počátek cisterciáckého řádu. Ve svých počátcích hnutí získávalo své příznivce velmi zvolna, protože nový pohled na život v řeholi sv. Benedikta se teprve formoval. Změna přišla roku 1113, kdy byl založen první dceřiný dům Cîteaux a poté následovaly další tři fundace. V roce 1115 existovaly kláštery La Ferté, Pontigny, Clairvaux a Morimond, jenž měly statut tzv. protopatství.¹

Zájem o rodící se nový řád neustával, naopak se pod vlivem působení Bernarda, tehdy již opata v Clairvaux, znásobil. Bernard z Clairvaux měl ve 12. století velký vliv v celé katolické církvi, například je znám jeho spor s Petrem Abelárdem. Ten řád velmi zpopularizoval a přivedl do cisterciáckého řádu stovky nových členů. Navíc jeho vliv přispěl k šíření mariánského kultu v západním křesťanství. Do roku 1119 přibýlo dalších 7 klášterů. Toho roku byl též řád oficiálně ustanoven papežem Kalixtem II., který krátce před tím, než usedl na Svatý stolec, založil sedmou filiaci v Bonnevaux. Ve 20. letech 12. století přibýlo 25 klášterů, do roku 1139 jich bylo více než sto. I to svědčí o popularitě řádu. V roce 1153, kdy zemřel opat Bernard z Clairvaux, existovalo již v katolickém světě 367 opatství, do konce 13. století se počet mužských klášterů zvedl na cca 700.²

Cisterciácký řád převzal benediktinské heslo „*Ora et labora*“, tedy modli se a pracuj. Na základě tohoto hesla byl založen hospodářský provoz a správa kláštera. Práce řeholníků měla být zdrojem všeho hmotného bohatství. Byl proto předpoklad, že opatství se stane uzavřeným hospodářstvím s veškerou samovýrobou a zdroji. Například půdu od dárců měli přebírat pouze neobdělávanou a přeměnit ji na ornou půdu, pastviny či na vinice. Produkty, které takto vyrobili, zajišťovaly pokud možno veškeré potřeby kláštera. To, co nebylo v okolí, mohli získávat i z dalších míst. Na peníze nebylo místo. Svět měl být obrácen hlavně k Bohu.³

¹ Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. I. svazek, Fundace 12. století*, Praha: Karolinum², 2013, s. 19.

² Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: Libri, 1997, s. 114.

³ K. Charvátová, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. I.*, Praha, 2013, s. 94.

2.1. Příchod řádu do českých zemí a kláštery do založení Vyššího Brodu

Důležitá role při zakládání prvních cisterciáckých klášterů připadla olomouckému biskupovi Jindřichu Zdíkovi. Je pravděpodobné, že Zdík vyjednával s opaty německých klášterů o tom, zda do nově zakládaných fundací mají přijít členové jejich konventů. Skutečně krátce poté do prvních tří českých klášterů dorazili řádoví bratři z Německa. Zdík se i osobně seznámil s významným mužem cisterciáckého řádu, Bernardem z Clairvaux. Setkání proběhlo na říšském sněmu v Řezně roku 1147, kde mu Bernard předal dopis pro českého knížete Vladislava II., pozdějšího druhého českého krále Vladislava I., který vyzýval české knížectví k účasti na II. křížové výpravě do Svaté země.⁴

2.1.1. Klášter v Sedlci

Ve čtyřicátých letech 12. století začal řád cisterciáků spolu s premonstráty pronikat do českých zemí. První cisterciácký klášter se etabloval v Sedlci roku 1142. V zakládací listině kláštera je mimo jiné uvedena i přítomnost biskupa Jindřicha Zdíka. Byl to soukromý klášter, kterému své veškeré jmění odkázal bezdětný šlechtic Miroslav. Rok po založení do kláštera přišli první bratři z kláštera Waldsassen.⁵ Zpočátku klášter neměl velký vliv, to se však změnilo s objevením ložisek stříbra a se založením královského města Kutné Hory na klášterních pozemcích. Klášter tak nabyl na politickém významu a stal se i velmi zámožným. Dnes je klášter zrušen, může se však pyšnit barokní katedrálou Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele z dílny Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Po zrušení kláštera byla do areálu přenesena továrna na zpracování tabáku, dnes firma Philip Morris.⁶

⁴ *Tamtéž*, s. 70-75.

⁵ *Tamtéž*, s. 140.

⁶ *Tamtéž*, s. 97.

2.1.2. Klášter Plasy

Druhý klášter, první fundace panovnického rodu. Založil ho roku 1144 Vladislav II. Plasy vděčily královskému založení za to, že se staly nejvýznamnějším řádovým domem v Čechách na skoro dalších 150 let. V oblibě je měl i král Václav I., který jim daroval četné statky a privilegia.⁷ Do kláštera po jeho založení přišli bratři z Německa, konkrétně z Langheimu. Mezi pozdější filiace plaského kláštera patřil klášter Hradiště nad Jizerou a významný řádový dům na moravském Velehradu. Po útlumu, který následoval po husitské bouři, byli v klášteře před třicetiletou válkou pouze dva řeholníci. Po válce ale nastala obnova a klášter žil až do roku 1785, kdy byl zrušen v rámci josefínských reforem.

2.1.3. Klášter Pomuk

Stejně jako předchozí dva kláštery patřil i tento v Pomuku či Nepomuku k významným fundacím středověku. Byl založen kolem roku 1145 a na zhruba tři desetiletí poslední cisterciácký klášter v Čechách. Díky rozsáhlým pozemkům patřil i mezi nejmajetnější. Osoba zakladatele není přesně známa, ale podle dostupných informací o té době, to byl nejspíše bratr českého knížete Vladislava II., Jindřich. S jistotou říci, že právě on je zakladatel, není možné a zřejmě to možné ani nikdy nebude. Do kláštera přišli řeholníci z německého Ebrachu.⁸ Jako jeho filiace byl roku 1251 založen klášter ve Žďáru nad Sázavou. Klášter zanikl na počátku husitské revoluce, dne 25. 4. 1420 jej dobyla a vypálila husitská vojska. Pozůstatky z majetku kláštera král Zikmund buď přičlenil ke svému majetku, nebo je zastavil za služby. Snaha o obnovení kláštera několikrát ztroskotala a definitivně zanikl v 16. století v důsledku nástupu protestantské reformace. Dnes z kláštera stojí pouze některé části, například zeď hřbitova.⁹

2.1.4. Klášter Osek

Další opatství osazené z mateřského domu ve Waldsassenu bylo založeno roku 1198 v Oseku. Tento klášter měl nejkomplikovanější založení ze všech fundací, které vznikly ve 12. století. Původně byli mniši umístěni v klášteře v Mašťově, kde

⁷ P. Vlček a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, s. 417.

⁸ K. Charvátová, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. I*, Praha, 2013, s. 275.

⁹ *Tamtéž*, s. 282.

byli nejspíše od roku 1192. Kvůli sporům se svým zakladatelem Milhoštěm se jim však nedařilo, neboť nedostávali platy z vesnic, jež jim předtím daroval. Mniši byli vyhnáni a ujal se jich Slávek z rodu Hrabšiců. Převodl cisterciáky na své panství v Oseku, kde řeholníci klášter založili zřejmě již zmíněného roku 1198.¹⁰ Klášter byl za husitských válek vypálen a obnoven byl v polovině 15. století. Za vlády Rudolfa II. byl klášter zrušen. Obnoven byl znovu roku 1626. Přežil i osvícenské reformy Josefa II. Po druhé světové válce byla situace kláštera složitá z důvodu údajné kolaborace místních mnichů s nacistickým režimem. Většina mnichů byla navíc německé národnosti. Klášter byl zrušen spolu s ostatními během Akce K, kdy byl ale již obýván salesiány. Po roce 1990 byla snaha klášter obnovit, po roce 2000 zůstali v klášteře pouze poslední dva cisterciáci, z nichž jeden zemřel v Německu a druhý žije v klášteře v Rakousku. Klášter v Oseku je nyní prázdný a byl předán do správy litoměřické diecéze.¹¹

3. Klášter Vyšší Brod a jeho vývoj

Klášter v Oseku byl na více než půlstoletí poslední cisterciáckou mužskou fundací v Čechách. I když snahy o nové lokace byly, nikdy se je nepovedlo dovést do zdárného konce. Tuto situaci změnil až Vok z Rožmberka, který byl příslušníkem nejvýznamnějšího šlechtického rodu v Čechách, Vítkovců. Vok z Rožmberka patřil k předním dvořanům krále železného a zlatého, totiž Přemysla Otakara II. Ten Voka jmenoval doživotním maršálkem českého království, byl pověřen správou Horních Rakous a později i jmenován zemským hejtmanem ve Štýrsku.¹²

Protože Vítkovci na přelomu 12. a 13. století začali s velkou kolonizací jižních Čech, nemohl Vok zůstat pozadu. Na kopci nad Vltavou nechal vystavět nový rodový hrad Rožmberk, díky kterému začal jeho jméno používat jako predikát. Hrad se stal zároveň centrem oblasti. Vok svoji iniciativu směřoval k hornímu toku Vltavy.¹³

¹⁰ *Tamtéž*, s. 369.

¹¹ P. Vlček, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 405.

¹² Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2. svazek, Kláštery založené ve 13. a 14. století*. Praha: Karolinum, 2002. s. 9.

¹³ *Tamtéž*, s. 10.

3.1. Založení opatství

Podle rodového mýtu byl Vok z Rožmberka při překonávání Vltavy v místě zvaném Vyšší Brod stržen silným proudem. Když se při topení začal modlit k Panně Marii, slíbil, že pokud mu pomůže, postaví na tomto místě klášter jako výraz díků. Z Vltavy se dostal a klášter na místě brodu založil. Více však měla vliv na založení nejspíše stezka do rakouského Lince, která přes Vyšší Brod procházela a zásobovala by klášter. Zároveň chtěl Vok postavit pomník své zbožnosti a církevní fundace zaručovala kulturní a ekonomický rozkvět této oblasti po dlouho dobu. Nový klášter se nachází zhruba hodinu cesty od hradu Rožmberk. Vok v opatství viděl i možnost založit rodovou nekropoli, k čemuž ostatně klášter až do vymření Rožmberků sloužil.¹⁴

Vyšší Brod, německy Hohenfurth a latinsky Altovadum, byla kromě již zmíněného brodu i osada při stezce do Lince. Jednalo se tedy o strategické místo, nad kterým si Vok zajistil rozhodující slovo pro svůj rod. Celá krajina byla téměř neosídlena a vyhovovala tak cisterciáckým předpisům. Roku 1258 o tomto místě jednala i generální kapitula v Cîteaux. O rok později proběhl bez cisterciácké inspekce, která měla zhodnotit vhodnost lokace, zakládací akt nového kláštera. Listinu konfirmoval pražský biskup Jan III. a jako fundátor byl jmenován právě Vok z Rožmberka. Velký vliv na výběr cisterciáckého řádu měla pravděpodobně Vokova manželka Hedvika, jejíž rod Schauenbergů měl rodový klášter v rakouském Wilheringu. Vyšší Brod je filiací tohoto kláštera a opat Wilheringu přednesl na generální kapitule v Cîteaux Vokovu žádost k založení kláštera.¹⁵

3.2. Ekonomika kláštera

Klášter dostal ke svému založení řadu vsí a pozemků, které byly rozesety po rozsáhlém území. Například i ve Slezsku se nacházela jedna z vesnic, která náležela Vyššímu Brodu. Značně to tedy ztěžovalo klášterní hospodaření. Podstatným zdrojem se tak staly příjmy z kostelů a dávky od obyvatelstva. Okolí kláštera bylo navíc nekultivováno pro pěstování plodin a kolonizace v této části teprve začínala.¹⁶

¹⁴ P. Vlček a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, s. 688.

¹⁵ K. Charvátová, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2 svazek*, Praha, 2002, s. 10.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 49.

3.3. Architektura kláštera

Vyšebrodský klášter patří mezi nejzachovalejší ve své původní podobě. Na rozdíl od barokních přestaveb kláštera v Oseku si Vyšší Brod zachoval svůj středověký vzhled až do dnešních dní. Dochovalo se i středověké opevnění s nově rekonstruovanou vstupní branou. Mezi nejstarší část kláštera patří kaple svaté Anny, nacházející se dnes u hřbitova, jež je včleněna do kostela. Klášter zasáhlo pouze několik novogotických přestaveb a dostaveb. Například kostelní věž konventního kostela nechal postavit čtyřicátýprvní opat Leopold Wackarž, jenž je považován za nejvýznamnějšího vyšebrodského opata. Kostelní věž se původně považovala za symbol pýchy a tak žádný z klášterů od svého počátku věž neměl. Na jedné z generálních kapitul v 17. století došlo k ujednání a povolení staveb věží v kláštorech.¹⁷ Konventní kostel v přibližném středu hrazeného okrsku je díky mariánskému kultu zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie. Součástí kostela je i nekropole Rožmberků. Jako první zde byl pochován Vok z Rožmberka (roku 1262) a jako poslední Petr Vok z Rožmberka roku 1611, jímž zakladatelský rod vymřel po meči. Mezi pohřbenými je i česká královna Viola Těšínská, vdova po Václavu III., jelikož se druhým sňatkem stala manželkou Petra I. z Rožmberka. Dalším pohřbeným je příslušník jiné větve Vítkovců, Závíš z Falkenštejna, otčím českého krále Václava II. Závíš odkázal tomuto klášteru tzv. Závíšův kříž. Jedná se o relikviář, který je po českých korunovačních klenotech a relikviáři svatého Maura považován za třetí nejcenější zlatnickou památku své doby nalézající se v Čechách. Zvláštností tohoto kostela je oltář, v němž se podle liturgického období mění obrazy. Tato tradice je v Čechách ojedinělá, typická je spíše pro kostely v oblasti Středomoří.¹⁸

3.4. Dějiny kláštera do roku 1918

Klášter vděčil svému zakladateli Vokovi a celému rodu Rožmberků za rozvoj, který mu nejvýznamnější panský rod českého království přinášel. Nicméně Rožmberkové na základě svých práv zasahovali i do života v konventu. Například Oldřich II. z Rožmberka využil klášter jako svoji finanční rezervu pro své vlastní potřeby. Život v klášteře z počátku ovlivňovalo i soupeření Vítkovců s Přemyslem

¹⁷ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹⁸ K. Charvátová, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2 svazek*, Praha, 2002, s. 51.

Otakarem II. Ten stál i za založením druhého cisterciáckého kláštera, nedaleké Zlaté Koruny. Soupeření vyústilo i ve vypálení Zlaté Koruny a plenění rožmberských obcí poblíž Vyššího Brodu. Do války zasáhl i papež Mikuláš III., který potvrdil klášteru všechna jeho privilegia a požádal pražského biskupa o dohled nad klášterním majetkem, aby nepřišel k újmě.¹⁹

Petr I. z Rožmberka stál u zrodu významné kulturní památky, cyklu Mistra vyšebrodského oltáře. Sám Petr je na malbě Narození Páně vyobrazen v pravém dolním rohu jako donátor, v rukou drží konventní kostel, na jehož výstavbu přispíval.²⁰

Klášter během husitských bouří vyhořel, avšak řeholní život tím nebyl rozvrácen, mniši se vrátili a klášter obnovili. Roku 1611 vymřeli Rožmberkové, ale na běh kláštera to vliv nemělo, byl již plně soběstačný. Klášter vyhořel ještě v letech 1690 a 1709. I přes tyto události je klášterní archiv zachovaný a je možné dohledat informace od doby založení. Stejně tak je zachovalá i klášterní knihovna, která čítá 70 000 svazků a patří tak mezi nejlépe zachované řádové knihovny v Čechách. Nejvíce svazků pochází z 18. a 19. století. Mnohdy se jedná o stejná díla, ale v rozdílných jazycích, umožňující lepší mnišské studium. Nejvíce jsou zastoupeny liturgické knihy.²¹

Vyšší Brod, na rozdíl od Zlaté Koruny, přečkal bez úhony i osvícenské reformy Josefa II. Za přežití vděčil klášter nejspíše své momentální zadluženosti, ale možná i díky vyučování v českobudějovickém gymnáziu, kterým byli řeholníci pověřeni. Vývoj Vyššího Brodu v 19. století nejvíce ovlivnil již zmíněný Leopold Wackarž. Tento opat stojí za významným rozkvětem kláštera i okolí. Podporovatel například myšlenku železnice do Vyššího Brodu, která v tu dobu byla ještě v plenkách a kterou do zdárného konce dovedl jeho nástupce, opat Bruno Pammer. Wackarž kromě kostelní věže nechal secesně zrekonstruovat kapitolu. Posledních deset let v úřadu stál i včele všech cisterciáků, zastával totiž úřad generálního opata.²²

¹⁹ *Tamtéž*, s. 17.

²⁰ *Tamtéž*, s. 18.

²¹ *Tamtéž*, s. 63.

²² P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

První světová válka znamenala velký předěl. Původně bohatý klášter byl nucen vybudovat lazaret pro raněné rakousko-uherské vojáky na své náklady. Ošetřování a dary obyvatelům klášter připravily klášter o téměř všechny finance, navíc musel požádat o velkou válečnou půjčku, se kterou se vyrovnával ještě pět let po skončení války.²³

4. Období První republiky

4.1. Éra opata Pammera

4.1.1. Vznik Československa

První světová válka pro klášter znamenala hospodářskou stagnaci. Místo použití financí na místech, ve kterých klášter spatřoval svůj zájem, tak se používaly na léčebné výlohy vojáků, které s sebou nesl špitál sv. Josefa, jenž byl zřízen na popud úřadů. Počátek samostatnosti Československé republiky přinášel i mnoho změn do dosavadního života v cisterciáckém opatství. Stará správní oblast cisterciáckého řádu byla přerušena nově vzniklou československou hranicí se sousedním Rakouskem. Bylo potřebné vytvořit novou a na generální kapitule se rozhodlo, že ji jako generální vikář bude mít na starosti právě opat vyšebrodského kláštera, Bruno Pammer.²⁴

Rakousko-uherské úřady přiměly klášter, aby si vzal válečnou půjčku. Tato půjčka znemožňovala hospodářský rozmach, který byl typický pro celou éru první Československé republiky. Pro klášter v této oblasti byla i zásadní pozemková reforma, která pozastavila další projekty, jež opat zamýšlel, včetně gymnázia, které se mělo nacházet přímo v klášteře. Po částečném odprodeji klášterních statků a náhrad se půjčka podařilo umociřit a mohlo nastat období, kdy opatství opět vzkvétalo. Toho se však opat Pammer již nedožil. Zemřel na srdeční selhání roku 1924. Jeho nástupcem se stal Tecelín Josef Jaksch.²⁵

²³ Týž.

²⁴ Dominik KAINDL, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008, s. 139.

²⁵ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

4.1.2. Dvacátá léta 20. století

Na počátku dvacátých let se klášter musel kromě dluhů potýkat i s nedůvěrou ze strany mladého státu, protože katolická církev byla brána jako spojenec detronizovaných Habsburků, a tudíž jako nepřítel státu. Naplno to dávala najevo i česká menšina ve Vyšším Brodě. Po krátkém čase však poznali, že klášter je pro město prospěšný a od útoků na řeholníky ustoupili. Celkově i stát ustoupil ze svých tvrdých pozic. Jako první ústupek se projevil právě v době pozemkové reformy, kdy konfiskace nedosáhly přímo na nemovitý majetek kláštera.²⁶

4.2. Éra opata Jaksche

S opatem Jakschem je spojena bouřlivá první polovina 20. století. Musel se potýkat s dílem svého předchůdce, čímž byly rozdělané projekty a nesplacené dluhy. Ve dvacátých letech vyvrcholila pozemková reforma. Opatství muselo prodat statek v Komařicích, čímž uspíšilo urovnání válečné půjčky. Za další konfiskovaný majetek inkasoval klášter finance, které pomohly zastavené projekty rozjet. Díky Československé straně lidové se konfiskace nedotkla přímého majetku kláštera, jako ostatně většiny majetku katolické církve. Opat dovedl do konce myšlenku klášterního gymnázia. To se však vzhledem k nedostatku prostoru po dvou letech stěhovalo do Českých Budějovic, kde mělo i lepší podmínky pro nábor nových žáků a lépe se žilo také profesorům.²⁷

Mezi projekty, které byly za opata Jaksche uvedeny znovu v život a dokončeny, patří modernizace domova důchodců, ve kterém dnes bydlí rodiny. Dále pomohl zmodernizovat tzv. spolkový dům. Dnes je v něm hotel Panský dům, dříve se v něm scházely různé místní spolky, včetně spolků mládeže. Dále zrekonstruoval klášterní lékárnu, kde se dnes nachází návštěvní místnost ve vrátnici, která, i přes zavření kláštera nacisty v době druhé světové války, fungovala až do roku 1946, kdy zřejmě pro nedostatek obyvatel a mnichů byla uzavřena.²⁸

²⁶ Týž.

²⁷ Týž.

²⁸ Týž.

4.2.1. Třicátá léta 20. století

Na počátku třicátých let je již naplno znát, že stát ustoupil ze svých pozic. Proběhlo i velké duchovní obrození. Byl to i důsledek zmatků v Československé církvi. Obecná činnost opata ve prospěch okolí byla znát i na nárůstu počtu nových řeholníků. Za celých téměř sedm set let existence jich nikdy nebylo tolik, jako právě v tuto dobu. A to bylo 73. Kapacita kláštera se tím sice ještě nevyčerpala, ale už moc míst nezbývalo. Z tohoto důvodu se opat zajímal i o klášter Zlatá Koruna, kde chtěl obnovit řeholní život, který tam byl přetržen osvícenskými reformami Josefa II. Přestože se objevují informace, že klášter Zlatá Koruna měl být čistě český a Vyšší Brod německý, nebylo tomu tak. Tato fáma zřejmě vznikla v národnostním napětí na sklonku třicátých let. Z oněch 73 mnichů nebyl ani jeden pouze Němec a ani jeden pouze Čech. Převážná většina z nich pocházela ze smíšených manželství. Každý zároveň perfektně ovládal češtinu i němčinu. Klášter Zlatá Koruna měl zajišťovat jen další prostor pro cisterciácký řeholní život v jižních Čechách. Opat Jaksch se pustil do jeho rekonstrukce, která byla dokončena v roce 1940, tedy v době, kdy došlo k uzavření kláštera ve Vyšším Brodě.²⁹

Když roku 1933 nastoupili ve Výmarské republice k moci nacisté, začaly stejně jako v celé oblasti Sudet i ve Vyšším Brodě sílit nacionalistické tendence. Jako první to pocítila česká menšina ve městě. Opat Jaksch vystupoval jako usmiřovatel, který se snažil hasit plameny nepokojů ještě před rozhořením. V této činnosti byl celkem úspěšný. Velkou pomoc během těchto třenic znamenala návštěva druhého československého presidenta Edvarda Beneše, který byl Jakschovým známým. Tato cesta byla již před tím několikrát avizovaná, ale nikdy k ní nedošlo. Proběhla až díky napětí v této části Československa. Během plánované cesty do Českého Krumlova se Beneš na přání Jaksche vydal i do Vyššího Brodu, kde si prošel také místní zachovalou knihovnu. Jako dar zde Beneš zanechal svůj prapor, který válku přečkal v místním mlýně, aby se po válce vrátil do kláštera. Bohužel během doby, kdy klášter uzavřeli komunisté, se prapor ztratil a ani po bádání současných řeholníků není k nalezení a je nejspíše nadobro ztracen.³⁰

²⁹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

³⁰ *Týž.*

4.3. Mnichovská krize

Stejně jako se stupňovalo zásluhou Henleinovy SdP napětí v celém pohraničí, stupňovalo se i ve Vyšším Brodě. I přes veškerou opatovnu snahu byl odpor vůči pražské vládě a českému obyvatelstvu silnější. Například se mezi členy SdP místního Freikorpsu nacházeli rovněž civilní zaměstnanci kláštera.³¹ Přes všelijaké šarvátky s Čechy boje pokračovaly. Vyústilo to ve střelbu na Stráž obrany státu, údajně z cisterciáckého opatství, což bylo vzhledem k pacifistickému myšlení zdejších řeholníků nepravděpodobné. Nejspíše se jednalo o běžného obyvatele, který střílel z města Vyšší Brod, nikoliv z kláštera. Došlo k postřelení příslušníka stráže. Pachatel dopaden nebyl. V samotném klášteře byly tyto události sledovány se znepokojením, protože tito „praví Šumaváci“ si nepřáli válku a ani připojení k Říši.³²

Nicméně Mnichovská konference vyslyšela přání sudetských Němců a připojila území k Velkoněmecké říši. České obyvatelstvo bylo narychlo evakuováno a jejich domy zabrali sudetští Němci. Tato událost zhatila i plány opata Jaksche, poněvadž klášter ve Zlaté Koruně se těsně nacházel v zabraném území a díky tomuto zásahu i přes téměř dokončenou rekonstrukci nedošlo k osídlení novými řeholníky. Podle názoru převora téměř okamžitě po zavedení říšské správy nad tímto územím došlo k vystřízlivění obyvatelstva a zjištění, že toto nové uspořádání pro ně není o nic lepší, než údajné utlačování ze strany československého státu.³³

Při triumfální jízdě nově nabytým územím jižních Čech nacistický Adolf Hitler projevil zájem o návštěvu kláštera. Opat Tecelín Jaksch mu tuto možnost odepřel a vrata kláštera zůstala před Vůdcem uzavřena. Je možné, že toto gesto mělo vliv na další osudy kláštera i jeho obyvatel.³⁴

³¹ Archiv bezpečnostní složek (dále jen ABS), fond 304 (bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.

³² P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

³³ *Týž.*

³⁴ Jiří KUCHAR, *Hitlerova sbírka v Čechách. Obrazy, dary, psací stůl*, Praha: Eminent, 2012, s. 22.

5. Pozemková reforma první republiky

5.1. Pozemková reforma

Pod pojmem pozemková reforma lze rozumět změnu majetkových, vlastnických a užívacích práv k půdě, především zemědělské, s cílem nově tato práva upravit. V tomto případě se jedná o reformu v oblasti pozemkového vlastnického práva, která má důsledky nejen v oblasti hospodářské, ale i důsledky sociální, politické a můžeme říci, že celospolečenské. Účelem těchto změn je nejen oslabení určité vrstvy společnosti, která v ruce drží rozhodující část půdy, a tedy ekonomické a politické moci, ale i snaha získat si politickou podporu těch, kteří doposud půdu nevlastnili, ale na základě nové úpravy pozemkové držby půdu získali. Pozemková reforma byla jedním z hlavních úkolů, které musela mladá republika vyřešit a byla důležitou součástí revolučních změn. Do popředí vystoupil její politický rozměr. Zajímavá byla i ideologická odůvodnění nutnosti provést reformu s odvoláním na odčinění Bílé hory. Ostatně Julius Grégr již v době rakousko-uherského vyrovnání na českém sněmu přednesl požadavek k prozkoumání dokumentů, na základě kterých držela pobělohorská šlechta své statky. Pozemkovou reformu proto provázelo heslo: Odstranit následky Bílé hory. Kromě šlechty pozemková reforma měla dopadnout i na katolickou církev a spolu s ní na řeholní řády, které měly na Bílé hoře také svůj podíl v tom smyslu, že české země poté byli násilně rekatolizovány.³⁵

5.2. Situace před reformou

Po první světové válce patřila třetina veškeré půdy nově vzniklé republiky velkostatkům, jejichž majiteli byli většinou příslušníci německé nebo maďarské šlechty. V Čechách byli největšími vlastníky půdy Schwarzenbergové s 248 000 hektary, na Moravě to byli Liechtensteinové se 173 000 hektary. Dalším velkým držitelem půdy byla církev. Nejvíce majetku v tomto ohledu mělo arcibiskupství olomoucké, jednalo se především o lesy. Porovná-li se poměr počtu vlastníků půdy a rozsahu, dostaneme se k značnému nepoměru, který měla za úkol pozemková reforma změnit. K velkostatkům s výměrou nad 1000 hektarů náleželo 22 % zemědělské půdy a 30,81 % veškeré půdy státu. Její vlastníci však zastupovali pouze 0,01 % všech

³⁵ Jan KUKLÍK a kol. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha: Auditorium, 2011, s. 32.

majitelů půdy. Maloročníci naopak obhospodařovali pouze 7 % půdy československého státu, ale představovali skupinu 68 % všech vlastníků půdy. V rukou velkostatkářů se navíc nacházela půda nejlepší bonity, která tvořila souvislé, dobře obdělávatelné celky. Odhadem zjištěná peněžní hodnota této půdy velkostatků činila téměř polovinu hodnoty veškeré půdy v celé republice. Značná část půdy velkostatků byla vázána tzv. fideikomisem, tedy svěřenectvím. Díky tomu bylo znemožněno odprodávání a dělení majetků spadajících do fideikomisů.³⁶

Největší slovo v boji o podobu pozemkové reformy měla agrární strana, která navrhovala, aby bez náhrady byl zabrán pouze majetek panovnického rodu. O majetku nepřátel státu měl rozhodnout soud, jestli se provinili ve válce a pronásledování českého národa, pokud ano, mělo to být stejné jako v případě panovnického rodu, tedy zabrání bez náhrady. V sociální demokracii docházelo ke střetům odlišných názorů na řešení otázky náhrad. Nakonec bylo v rámci strany dohodnuto poskytnutí náhrady za vyvlastněné velkostatky a náhrada neměla být poskytnuta pouze stanovenému okruhu osob. Jednalo se převážně o šlechtické rody, které se za „Velké války“ přidaly na stranu habsburské monarchie.³⁷

Pro náhradu se vyslovili i poslanci Československé národní demokracie, kteří navrhovali vyvlastnit bez náhrady pouze majetek panovnického rodu, majetek německé říše a statky, které byly získány nynějšími majiteli z majetku odebraného v době pobělohorské. Lidová strana se ocitla v nelehké situaci. Jako tradiční zastánce katolické církve museli zástupci strany najít cestu k její obhajobě v novém státě, kde vztah obyvatelstva a politických představitelů ke katolictví nebyl pozitivní. Nakonec přijali řadu kompromisů a ústupků, ale vždy se snažili, aby pozemkové vlastnictví církve bylo dotčeno co nejméně. Zároveň navrhovali nucený odkup půdy za plnou cenu. Jediná strana, která se vyslovila proti poskytnutí náhrady, byla Československá strana socialistická. Požadovala vyvlastnění soukromého vlastnictví výrobních prostředků a chtěla tak nastolit socialistickou společnost, která by byla zbavena vykořisťování.³⁸

³⁶ *Tamtéž*, s. 32.

³⁷ *Tamtéž*, s. 34.

³⁸ *Tamtéž*, s. 34.

5.3. Zákony o pozemkové reformě

Záhy po převratu v roce 1918 a vyhlášení první Československé republiky se majetkových poměrů katolické církve (ostatní církve a náboženské společnosti prakticky žádný větší nemovitý majetek nevlastnily) dotkla pozemková reforma. V poměrně rychlém sledu přijalo v letech 1918 – 1920 Národní shromáždění ČSR soubor těchto zákonů, které upravovaly její průběh a parametry:

- zákon č. 32/1918 Sb. z. a n., o obstavení velkostatků;
- zákon č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabrání velkého majetku pozemkového (záborový zákon);
- zákon č. 330/1919 Sb. z. a n., o Pozemkovém úřadu;
- zákon č. 81/1920 Sb. z. a n., přidělový zákon;
- zákon č. 329/1920 Sb. z. a n., o převzetí a náhradě za zabraný majetek (náhradový zákon).

První zákon ze dne 9. 11. 1918 ještě neznamenal vlastní vyvlastnění a dokonce ponechával výnos z obstaveného majetku k dispozici vlastníkům, jednalo se to tedy pouze o omezení právní dispozice s půdou u statků zapsaných v zemských deskách. Poté socialističtí poslanci vytvořili tlak na Kramářovu vládu, aby v zákonech přitvrdila. Zákon se zabýval totiž pouze obstavením deskových statků, majitelům ale dále náležel zisk. To byl hlavní důvod, proč poslanci chtěli, aby se postupovalo tvrději a rychleji a aby obstavený majetek propadl státu. Navíc ze zisků „latifundií“ plynul majitelům další zisk.³⁹

5.4. Pozemková reforma a majetek katolické církve

Pozemková reforma se týkala tzv. velkých pozemkových majetků, jimiž se rozuměly soubory nemovitostí s právy, která jsou spojena s jejich držetím, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jedině osobě nebo týmž spoluvlastníkům je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic), nebo 250 ha půdy vůbec, případně i majetku menšího, pokud existovala

³⁹ J. Kuklík, *Konfiskace, pozemkové reformy...*, s. 35.

naléhavá potřeba půdy nebo pokud nestačily pozemky zabrané nebo vyžadoval-li to obecný zájem, jak uvádí článek 14 zákona č. 215/1919 Sb. z. a n. Z uvedené definice a z textu záborového zákona nebylo možné dovodit, jakým způsobem bude pozemková reforma aplikována na církevní nemovitý majetek. Nabízely se tři varianty:

- 1) Pozemková reforma se bude vztahovat na církevní majetek jako celek.
- 2) Pozemková reforma bude aplikována na jednotlivé církevní právnické osoby, tj. biskupství, kláštery, farnosti apod.
- 3) Zcela hypoteticky se pozemková reforma na církevní majetek nemusela vztahovat vůbec, pokud by ovšem byla uplatněna poněkud pochybná teorie o tom, že jde o zvláštní typ veřejnoprávního vlastnictví, jehož vrchním vlastníkem nebyla vlastně před rokem 1918 katolická církev, ale panovník – v tomto případě by tyto statky mohly být před rokem 1918 podobně jako majetek zemský, okresní a obecní a také pochopitelně státní ze záboru vyloučeny.⁴⁰

Zodpovězení otázky, v jakém rozsahu a zda vůbec se pozemková reforma dotkne církevního majetku, bylo zcela ponecháno na správním uvážení nově vytvořeného Pozemkového úřadu. Ten bez jakýchkoli pochybností církevní majetek do pozemkové reformy zahrnul jako účelově vázaný majetek, avšak odmítl princip církve jako jediného právního subjektu. Neuplatnil se ani argument, který církevní majetek pokládal za majetek královské komory. Každý církevní subjekt byl chápán jako samostatný a jednotlivé právní normy pozemkové reformy na něj byly v tomto smyslu aplikovány.⁴¹

V historických zemích Koruny české vlastnily české církevní právnické osoby před rokem 1918 celkem 234 119 ha půdy, z toho 103 895 ha v Čechách a 130 824 ha na Moravě a ve Slezsku.⁴² Realizací pozemkové reformy došlo po roce 1919 k převodu na nové nabyvatele v Čechách 25 837 ha, tj. 25% církevní půdy, na Moravě 11 138 ha, tj. 8,5% církevní půdy, celkem 36 975 ha, tj. 16% církevní půdy. Půda

⁴⁰ Jaromír SEDLÁČEK, *Pozemková reforma: pět civilistických úvah o záboru velkého majetku pozemkového a o tom, co se zábořem souvisí*, Brno: Barvič & Novotný, 1922, s. 171.

⁴¹ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha: Libri, 2003², s. 472.

⁴² Mojmír KALNÝ, *Církevní majetek a restituice*, Praha: Občanský institut, 1995 s. 16.

převedená na nové nabyvatele však představovala jen menší část státem zabrané půdy. Zábor v podstatě znamenal, že si stát vyhradil právo pozdější konfiskace v rámci téhož zákona.⁴³

Stát vyňal církvi ze záboru 67 629 ha půdy, kterou nehodlal ani v budoucnu konfiskovat. Církev i nadále hospodařila na celém svém majetku kromě toho, který byl v rámci zákona přidělen drobným vlastníkům.⁴⁴

Další nejasnost vyvstávala ohledně patronátních práv ke katolickým kostelům, které byly spojeny s vlastnictvím statků zabraných při pozemkové reformě. Po zániku vlastnického práva původních vlastníků, většinou šlechticů a podnikatelů, z žádného právního předpisu nevyplývalo, kdo je jejich nástupcem v právech a povinnostech vyplývajících z patronátu. Mohl to být nový vlastník, Pozemkový úřad a tudíž stát. Mimo jiných této otázce věnoval pozornost historik Josef Pekař, který se obrazně ideových původců pozemkové reformy ptal, *jak bude postaráno o to, aby chrámy, z nichž ne jeden je ozdobou kraje a k nimž ve zvýšené míře obrací se zájem historický nebo historicko-umělecký, byly zachovány budoucnosti. Budou se o ně starat domkářské a chalupnické malopodniky, v něž má být kvetoucí velkostatek rozdělen.*⁴⁵ Podle jednoho z judikátů Nejvyššího správního soudu nemohl Pozemkový úřad, přidělující novým vlastníkům nemovitostí zabraných původním vlastníkům, zatížit patronátními břemeny nové majitele, protože patronace se vázala až dosud na celý zabraný statek. Bylo závažnou chybou pozemkové reformy, že tuto palčivou otázku po celou dobu existence první republiky ponechala otevřenou.⁴⁶

Pokud by se totiž stát skutečně považoval za majitele církevních statků, byl by tento majetek nepochybně z režimu záborového zákona (č. 215/1919 Sb. z. a n.) zcela vyňat, podobně jako nemovitosti ve vlastnictví státu, zemí, okresů a obcí. Jinak řečeno, kdyby nebylo církevního majetku jako majetku ve vlastnictví té které církve, nebylo by třeba, ba ani nebylo by lze jej církvím odnímat, což se dělo a což ani zpochybněno být nemůže. Důležitý je tu i fakt, že za majetek, jehož se týkala prvorepubliková pozemková reforma, byla vyplacena určitá náhrada, byť – jak již

⁴³ *Tamtéž.*

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 16-17.

⁴⁵ Josef PEKAŘ, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha: Vesmír, 1923, s. 58.

⁴⁶ Antonín HOBZA – Josef TUREČEK, *Úvod do církevního práva*, Praha: Všeherd 1936², s. 265.

bylo uvedeno – její výše nebyla adekvátní. Představa, že by stát vyvlastňoval sám sobě církevní majetek, jehož by vlastně byl vlastníkem, a ještě si za to sám sobě nebo církevním právnickým osobám vyplatil náhradu, je poměrně absurdní. Tuto věc řešil Nejvyšší správní soud. Ten rozhodl dne 14. 4. 1927, že zábořem nepřešlo vlastnické právo na stát. Církev tedy zůstala vlastníkem těchto nemovitostí.⁴⁷

5.5. Pozemková reforma a cisterciácké opatství Vyšší Brod

Pro klášter byla pozemková reforma na jednu stranu pomocí, jak se vypořádat s válečnou půjčkou, na druhou stranu zase musela odprodat statky jako třeba Komařice či Lomský dvůr. Dále klášter musel odevzdat některé své polnosti. Protože ale vyplácení náhrad chvíli trvalo, prodloužila se i doba splácení půjčky. Zastaveny musely být některé projekty opata Pammera, například modernizace pil, rozšíření mateřské školky a opravy kostelů. Všechna tato iniciativa nebyla úplně zastavena, pouze odsunuta na pozdější dobu. Splacení válečného dluhu napomohla mnohá iniciativa opata Pammera, mimo jiné dovedl do konce myšlenku svého předchůdce Wackarže o železnici do Vyššího Brodu, protože Pammer byl předsedou představenstva pro výstavbu trati. Po smrti Pammera v roce 1924 nastoupil opat Tecelin Jaksch, jenž díky financím, kterých se klášteru konečně dostalo od státu za pozemkovou reformu, mohl realizovat kvůli ní před tím zastavené projekty. Modernizoval pily, opravoval kostely, rozšířil mateřskou školku a rekonstruoval domov seniorů pro klášterní zaměstnance.⁴⁸

⁴⁷ M. Kalný, *Církevní majetek a restituce*, s. 16.

⁴⁸ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

6. Opat Bruno Pammer

6.1. Mládí

Opat Bruno Pammer se narodil 30. 1. 1866 jako nejmladší z devíti dětí měšťanského pláteníka Josefa Pammera v Rožmberku. Pokřtěn byl jako Josef. Po absolvování obecné školy v Rožmberku a gymnázia v Linci nastoupil 2. 8. 1884 jako novic do vyšebrodského kláštera. Po vysvěcení na kněze, 22. 7. 1888, a dokončení teologických studií roku 1889, přišel jako kaplan do Rožmitálu na Šumavě, kde čtyři roky úspěšně působil. Od roku 1893 do roku 1896 zastával úřad novicmistra a sakristána. Dne 28. 8. 1896 musel převzít vysoko položenou faru Kapličky u Loučovic, blízko Českého Krumlova, která se nacházela ve výšce 950 m n. m. Díky svěžímu horskému vzduchu zde našel trvalé vyléčení pro své nemocné plíce. Dne 29. 1. 1900 se vrátil zpět do kláštera jako celerář, ale tento úřad zastával pouze tři týdny, protože 21. 2. jej opat Wackárž, kterému v ten rok bylo devadesát let, jmenoval svým nástupcem. Bylo tomu tak kvůli náhlé smrti teprve osmapadesátiletého převora Raphaela Pavla. V této funkci stál opatu Wackáržovi věrně po boku a už i vedl klášter. Musel také opata zastupovat při všech oficiálních zasedáních. Tak cestoval převor Bruno s profesorem Josefem Gollem v září roku 1900 jako zástupce generálního opata na generální kapitulu do Říma. Stejně tak svého opata zastupoval na provinciálních kapitulách v maďarském Zirci 15. – 16. 10. 1901. Po smrti opata Wackárže převzal jako převor zároveň s klášterním duchovním P. Dominikem Peikerem správu osiřelého kláštera. Do této doby spadá katastrofální vichřice z 16. 1. 1901, která způsobila velkou škodu v klášterních lesích.⁴⁹

6.2. Opat

Po sestavení a kolaudaci klášterního inventáře se sešli kapitulárové 14. 5. 1902 k volbě opata, z níž vyšel vítězně dosavadní převor Bruno Pammer. V neděli na svátek Srdce Ježíšova 8. 6. 1902, mu udělil českobudějovický biskup dr. Martin Říha opatskou benedikci. Srdce Ježíšovo si opat Bruno zvolil jako motiv svého znaku k heslu „*Pro Boha a lid*“.⁵⁰

⁴⁹ D. Kaindl, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, s. 130.

⁵⁰ *Tamtéž*.

Po příkladu svých předchůdců věnoval opat Bruno Pammer svou prvotní péči samotnému klášteru. Ještě roku 1902 nechal znovu vymalovat stěny konventu, pro konventuály byla zřízena vlastní rekreační místnost a hovorna u brány byla moderně vybavena. Brzy se navíc ukázalo, že jsou nevyhnutelné rozsáhlejší práce. Při stavbě odvodňovacího kanálu v prostoru opatství se ukázalo, že některé podpěrné pilíře klášterního kostela a částečně také základy kvadratury jsou podmáčené a rozdrolené. Také na zdi východní strany malého obrazového sálu byly vidět trhliny, i stupně hlavního oltáře už dlouhou dobu vykazovaly znatelný pokles. Tyto závady a také přání zvětšit a plánovitě vystavět klášterní budovu pohnuly opata k tomu, aby do Vyššího Brodu pozval beuronského stavitele a architekta P. Maurice Giesslerera, který zde strávil několik týdnů a navrhl vyžádané stavební plány.⁵¹

Na počátku teplejšího ročního období roku 1903 se začalo s malováním postranních kaplí v klášterním kostele, které provedl umělecký malíř Allesch z Prachatic. Vyšebrodští kameničtí mistři opět obnovili směle zaoblené, pnoucí se kamenné žebrovní v jeho původní stylové podobě. V roce 1904 byly započaty velké restaurátorské práce. Zdi kostela a křížová chodba byly nově zpevněny. U zdi chodby byla gotická žebra osekána a znovu obnovena ve své původní přírodní barvě. Rozsáhlým drenážním zařízením v zahradě noviců podél zdi muzea a knihovny se podařilo vysušit příslušné části. V souvislosti s těmito pracemi podle návrhu architekta Giesslerera a pod vedením stavitele Franze Schifthalera z Lince byla přestavěna původní ložnice bratří laiků, využívána do té doby jako sklepení, ve zповědňi kapli a kapli Božího hrobu. U zdi severní strany budovy muzea byl postaven výstupek v moderním secesním slohu s asi 12 metrů vysokou věží, v níž se nachází točité schodiště k muzeu a knihovně.⁵²

Na místě zvětralé nástěnné malby v kapli sv. Anny byl zhotoven mozaikový obraz bolestné Matky Boží, který vytvořil malíř Föster z Prahy. Roku 1904 byl pod Pammerovým vedením celý klášter elektrifikován a to včetně kostela. Elektrický proud dodávala elektrárna postavená poblíž tzv. Čertovy stěny na bývalém klášterním pozemku. Poté následovala přestavba pivovaru a stavba klášterní pily a rozšíření

⁵¹ *Tamtéž*, s. 131.

⁵² <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-reholniho-ducha-na-konci-19-stoleti> [online] [citováno dne 7. 7. 2015].

kancelářských místností ve směru proti dnes už bývalému okresnímu soudu. Mimo klášterní zdi má opat Pammer na „svědomí“ stavbu Horního mlýna. Zde byla se souhlasem kapituly v roce 1904 zřízena velká pila, potom vystavěna přehrada a elektrárna, která dodávala proud lokálce Rybník – Lipno, uvedené do provozu v prosinci 1911. Stavba lokálky byla také realizována především díky snaze opata. Rozhodujícím faktorem pro její stavbu byl zájem velkopřemyslníka Ernesta Poráka z Loučovic. Opat Pammer stál i v čele akciové společnosti pro stavbu elektrické dráhy z Lipna do Černé (v Pošumaví), k realizaci této stavby však nedošlo.⁵³

Za úřadování opata Pammera došlo k rekonstrukcím a přístaveb v řadě patronátních kostelů a far. V Hořicích byla roku 1903 dostavěna kostelní věž, v Boršově roku 1907 byla rekonstruovaná fara. V Rožmitále klášter postavil nový farní kostel, později vysvěcený českobudějovickým biskupem Josefem Antonínem Hůlkou. Opat Bruno Pammer byl i předsedou vyšebrodského okresního zastupitelstva, a z této pozice podpořil a prosadil mnohé inovace, například stavbu již zmiňované elektrické dráhy. Byl i předsedou zemědělského a lesnického spolku, členem německé zemské kulturní rady a předseda okresní komise pro péči o mládež. Od roku 1908 zasedal v českém Zemském sněmu a od roku 1909 v rakouské Panské sněmovně, v těchto funkcích využíval každé příležitosti k propagaci a obhajobě zájmů svého regionu.⁵⁴

Co se týče jeho církevně-náboženské činnosti, zasvětil své služby především řádu. Jako první věc změnil v roce 1903 chórové hodinky, aby došlo k uvolnění dopoledních hodin pro povinné práce. Když se v témže roce konala po 50 letech vizitace, vizitátor prohlásil stav kláštera v materiálním i disciplinárním ohledu za naprosto chvályhodný. Opat se zabýval novým vydáním „*Ceremoniale Cisterciense*“ jehož používání mělo v provincii obnovit jednotu v obřadech svatého přijímání, skládání řádových slibů noviců, stejně jako pohřbu a jiných církevních funkcí a obřadů. Na provinciální kapitule konané v červenci 1909 v klášteře Zwettl v Dolních Rakousech byl nový ceremoniář schválen a roku 1912 na náklady vyšebrodského kláštera vydán.⁵⁵

⁵³ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁵⁴ D. Kaindl, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, s. 135.

⁵⁵ *Tamtéž*, s. 134.

Po vzniku samostatného československého státu se ukázala nutnost rozdělit dosavadní řádovou provincii rakousko-uherskou do několika na sobě nezávislých provincií, které měly přibližně odpovídat hranicím nových států. Rozhodnuto tak bylo na provinciální kapitule konané na přelomu června a července roku 1920 v klášteře v Heiligenkreuzu a usnesení bylo předloženo Svatému stolci do Vatikánu ke schválení. Apoštolská breve z 23. 1. 1923 jmenovala opata Pammera generálním vikářem nově utvořené provincie, zahrnující kláštery Vyšší Brod, Osek, Marienstern, Marienthal, Porta Coeli a odbočku Allerslev v Dánsku, kterou založil opat Bruno roku 1920.⁵⁶

Vynikajícím způsobem se opat Pammer podílel na církevním životě. V červnu 1904 se pod jeho vedením konala první mužská pouť na Maria Rast u Vyššího Brodu u příležitosti slavnosti padesátiletého jubilea vyhlášení článků víry o Neposkvrněném početí. V srpnu téhož roku se opat účastnil katolických dnů ve Varnsdorfu, kde působil jako čestný president a byl zvolen členem prováděcího výboru. Roku 1921 pořádali na žádost opata otcové redemptoristi z Českých Budějovic ve vyšebrodském klášteře lidovou misi, během níž přijalo svátost přes 6000 věřících. V září téhož roku se ve Vyšším Brodě konal první jihočeský katolický den.

Opat Bruno Pammer byl předsedou několika spolků a svazů, například českobudějovického diecézního svazu německého katolického duchovenstva, Spolku sv. Bonifáce, protektorem Katolického ženského spolku ve Vyšším Brodě a Loučovicích. Byl i velkým příznivcem Serafinského díla lásky a Vincentského spolku. Pokud to zdraví opatovi dovozovalo, vydával se na cesty, roku 1923 navštívil i Svatou zemi.⁵⁷

Zvláštní kapitolu v dějinách Pammerova působení ve Vyšším Brodě tvoří válka s jejími následky. Jako všechny kláštery byl také tento během války přinucen k různým službám. V říjnu 1914 musel zřídit ošetrovatelskou místnost pro nemocné vojáky v klášterním lesmistrově domě. Klášterní výdaje v hotovosti činily až do jejího konce v listopadu 1918 celkem 409 114 korun za téměř 35 000 dní ošetřování. Jde o velké číslo, protože jeden ošetrovací den se počítal pro jednoho pacienta a lůžek bylo

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 135.

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 135.

mnoho. Peněžité dary Červenému kříži a jiným pečovatelským organizacím představovaly částku 27910 korun. Chudým z vyšebrodského okolí bylo rozdáno 6 300 korun, uprchlíkům a vyhořelým 38 068 korun.⁵⁸ Kromě toho musel klášter vypsát také válečnou půjčku a k tomuto účelu přijmout vysoký lombardní dluh. Po umoření tohoto dluhu přišel klášter po převratu do velkých nesnází a vyjednávání v záležitostech válečné půjčky byla dovedena do konce teprve po smrti opata Pammera.⁵⁹

Léta, která následovala po politickém převratu, zvláště do roku 1922, byla pro klášter tíživá, plná starostí o budoucnost. Proslýchalo se, že se plánuje zrušení kláštera. Zvláště hrubě se tyto roky utvářely pro samostatného opata, jelikož byl obviňován z nepřátelského smýšlení vůči nově založené Československé republice. Souviselo to s jeho vyloučením z nově sestavovaného okresního zastupitelstva a okresní školní rady. Na základě pozemkové reformy byly za opata Bruna vyvlastněny klášterní statky Čakov a Sedlo, probíhalo i vyvlastnění jiných objektů, ale provedeno to bylo teprve po jeho smrti.⁶⁰

Opat Bruno Pammer zemřel v roce 1924 na cestě do Tišnova. Trpěl delší dobu těžkou srdeční chorobou. Musel se podrobit léčebné kúře v lázních Bad Ischl. Ta mu však přinesla jen přechodné zlepšení. Dne 22. 11. 1924 odpoledne se opat vydal na cestu do Tišnova, aby se tam 24. 11. zúčastnil pohřbu zemřelé abatyše a aby následujícího dne vedl volbu její nástupkyně. V Praze vystoupil na Wilsonově nádraží a jel autem na Masarykovo, kde chtěl nastoupit do rychlíku do Brna. Stoupaní po schodech a starost, aby včas stihl přípoj ho tak silně vyčerpaly, že nastoupil do vlaku úplně vyčerpán a dvě stanice východně od Prahy jeho příliš namáhané srdce dotlouklo. V Kolíně byl zemřelý vynesena z vagónu a ráno 23. 11. byla jeho rakev vystavena u kapucínů. Téhož dne v 9 hodin dopoledne došla zpráva o opatově smrti do kláštera, kde vyvolala všeobecné zděšení. Pohřeb se konal 27. 11. ve Vyšším Brodě. Zúčastnil se ho velký počet smutečních hostů zblízka i z dále, které velký klášterní kostel ani nemohl pojmout.⁶¹

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 136.

⁵⁹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁶⁰ D. Kaindl, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, s. 137.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 138.

7. Opat Tecelín Jaksch

7.1. Mládí

Opat Tecelín Jaksch spatřil světlo světa 23. 3. 1885 v obci Hackelhof (dnešní Haklovy dvory) u Českých Budějovic jako Josef Jaksch. Narodil se jako jedno ze dvanácti dětí do smíšeného manželství Němce a Češky. Tento původ mu umožnil perfektně se naučit oba jazyky, což se mu později velmi hodilo. V Českých Budějovicích vystudoval základní školu a gymnázium, na němž vyučovali cisterciáckí mniši. Zřejmě pod vlivem svých vyučujících odešel hned po maturitě roku 1904 do Vyššího Brodu, kde nastoupil do noviciátu a přijal řeholní jméno Tecelín. Dne 21. 8. 1905 složil časné sliby a odešel studovat teologii do Innsbrucku. V roce 1908 se vrátil a složil do rukou opata Bruna Pammera věčné sliby a mohl se naplno věnovat dění v klášteře. Podílel se hlavně na duchovní správě kláštera. S příchodem první světové války odešel jako vojenský kaplan na italskou frontu, kde získal vyznamenání, Duchovní záslužný kříž druhého stupně.⁶² Po válce se vrátil k duchovní správě a to konkrétně do Boršova nad Vltavou.

7.2. Opatem

Když v roce 1924 náhle zemřel opat Bruno Pammer, měla proběhnout tradiční volba nového opata v co nejkratší době, nicméně klášter se nacházel v nové situaci, protože s válkou se zhroutil staré mocnářství a vznikla samostatná Československá republika, která byla do jisté míry antikatolická. Na základě starého zákona z doby Rakouska-Uherska mohl stát maximálně zdržovat volbu a to tím, že zamítal kandidáty. K volbě nového opata nakonec došlo až v roce 1925. Opatem byl vybrán právě Tecelín Jaksch.⁶³ Státu ale trvalo dalších devět měsíců, než volbu potvrdil a opat se až poté mohl naplno pustit do výkonu funkce. Jako první se musel vypořádat s probíhající pozemkovou reformou, kvůli níž byly klášteru zabaveny polnosti. Dále se potýkal se značným zadlužením kláštera ještě z válečných let. Do dvou let se mu podařilo dluhy vyrovnat, a to i díky náhradám za zabavené pozemky. Pořídil i další dva nové zvony za ty, které byly zrekvírovány pro válečné účely rakousko-uherské

⁶² http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Lebensbeschreibung-von-Tezelin-Jaksch.pdf [online] [citováno dne 7. 7. 2015] s. 5.

⁶³ D. Kaindl, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, s. 140.

armády⁶⁴. Musel také zrušit gymnázium, které založil jeho předchůdce. I tak se těšil značné oblibě u místních obyvatel a měl dostatek zájemců o mnišský život. Velký vliv na dostatek mělo i to, že ve třicátých letech se v Československu římskokatolická víra dostala opět do velké obliby, kdy původní nadšení z vlastní Československé církve opadlo. Tehdy bylo v klášteře nejvíc bratrů za celou dobu existence, a to 73.⁶⁵

Během sčítání lidu roku 1930 se na základě národnosti svého otce přihlásil k německé národnosti, což ovlivnilo i jeho pozdější život. V roce 1935 si pražské policejní prezidentství zažádalo na četnické stanici ve Vyšším Brodě o výpis z politické činnosti opata, který tou dobou byl členem zemského zastupitelstva. Velitel četnické stanice odpověděl, že mu není známa žádná Jakschova politická činnost. Odůvodnění dotazu na žádosti chybí.⁶⁶

Protože třicátá léta byla v této oblasti, stejně jako v celých Sudetech, ve znamení národnostního pnutí mezi Čechy a Němci, pozval opat roku 1937 na návštěvu prezidenta Edvarda Beneše, kterého na cestě doprovázela jeho žena Hana. Jednalo se teprve o druhou návštěvu hlavy státu za více než 700letou historii kláštera. Prvním byl Maxmilián II., který v klášteře přenocoval. Podle osobní vzpomínky převora Berky Jaksch chtěl touto návštěvou dokázat, že se neztotožňuje s politikou Sudetoněmecké strany.⁶⁷

7.3. Druhá světová válka

V říjnu navštívil Šumavu Adolf Hitler a při cestě z Lince do Českého Krumlova, tedy do nově nabytého území, projevil zájem vidět také klášter. Opat jeho přání nevyslyšel, protože neuznával nacistickou politiku. Znemožnění návštěvy Hitler nesl velmi nelibě. V listopadu biskup Bárta navrhl opata Jaksche jako komisaře té části diecéze, která byla odtržena. On ale nabídku odmítl a doporučil bratra Kaindla, protože tušil, že bude brzy zatčen. K tomu skutečně došlo – za své protinacistické názory byl Jaksch ještě v listopadu roku 1938 zadržen gestapem a vyslýchán, následně byl soudem v Linci odsouzen na šest měsíců vězení. Jaksch byl

⁶⁴ http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Lebensbeschreibung-von-Tezelin-Jaksch.pdf [online] [citováno dne 7. 7. 2015] s. 6.

⁶⁵ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁶⁶ Národní archiv (dále jen NA), fond Policejní Presidium 1931-1940, a. č. 42/J-4/6.

⁶⁷ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

prvním římskokatolickým knězem v zabraném území, který byl zatčen gestapem.⁶⁸ Po propuštění se nesměl vrátit do Vyššího Brodu, a tak odešel do kláštera Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova, kde se dočkal i konce války. Během hektického období jara 1945 přemluvil podnapilého německého důstojníka Tomecka, aby vzal jeho záruku životem za životy obyvatel obce, kteří měli být popraveni za partyzány zabitého Němce. Místo nich měl být popraven sám opat, nicméně k jeho oběti nemuselo dojít, postup války byl rychlejší a jednotky SS, které měly exekuci vykonat, noc před popravou prchly dále na západ. Opat Jaksch se po válce stal čestným občanem Předklášteří. Během jeho nepřítomnosti řídil klášter bratr Dominik Kindl, nicméně klášter byl roku 1941 zabrán a zrušen.⁶⁹

7.4. Život po druhé světové válce

Po návratu do Vyššího Brodu, musel řešit situaci, kdy byl klášter přímo ohrožen dekrety prezidenta republiky o znárodnění majetku kolaborantů. Klášter Vyšší Brod byl totiž brán jako jedna správní jednotka spolu s klášteřem v Oseku, kde německý opat podle svědků kolaboval. Tato kolaborace se ale ani později neprokázala, a tak se jednalo spíše o snahu zbohatnout na úkor kláštera.⁷⁰

Při vyšetřování protičeské činnosti řeholníků byla opakovaně brána v potaz výpověď zachráněných mužů v Tišnově, kterou zmiňuje vyšetřovací zpráva StB z roku 1946. V té byl Jaksch obviňován z napomáhání příslušníkovi NSDAP a německému obyvatelstvu před odsunem. Podezření z tohoto napomáhání vzbudil dopis, který Jaksch zaslal páteru Dionýsu Pilsovi, jenž byl obviňován právě z příslušnosti k NSDAP. Jaksch si v něm stěžuje na masivní úbytek řeholníků i dorostu v důsledku odsunu německého obyvatelstva. Žádné z těchto obvinění se neprokázalo. V tomto případě Úřadovna Státní bezpečnosti v Českých Budějovicích prováděla svou práci bez osobního či politického zaujetí vůči řádu. Zpráva zmiňuje i osvědčení Jaksche o české národnosti.⁷¹

O pozemkový majetek projevilo zájem ministerstvo zemědělství. Jaksch musel o tyto pozemky bojovat, aby se mu díky zatčení a zrušení kláštera v době

⁶⁸ Martin WEIS a kol., *Kříž pod rudou hvězdou*, České Budějovice: Jih, 2009. s. 63-70.

⁶⁹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁷⁰ ABS, fond 304 (Bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.

⁷¹ ABS, fond 305 (Ústředna Státní bezpečnosti Praha), sign. 305-375.

nacistické okupace podařilo zabránit konfiskacím a obnovit řeholní život. Rozhodující roli v tomto boji za udržení hrála příměluva z Místního národního výboru z Tišnova, v níž je vzpomenua Jakschova záruka životem. I v roce 1947 vzpomínali s velkým vděkem.⁷²

Ve věci boje za udržení majetku kláštera se obrátil opat skrze advokáta Jana Veltrubského na I. náměstka předsedy vlády a bývalého pražského primátora Petra Zenkla. Veltrubský v žádosti uvádí, že konfiskací klášterního majetku na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/45 sb. by nejen klášteru, ale celým jižním Čechám vznikla velká kulturní škoda. Za toto stanovisko se postavil i vedoucí tajemník Hospodářské rady Československé strany národně socialistické Hnilica, který k opatovu memorandu připojil i právní rozklad. Zenkl tedy dostal toto memorandum, v němž opat žádal o prošetření zabírání majetku kláštera. Petr Zenkl toto memorandum postoupil vládě během jejího zasedání. Přál si, aby se vláda nezabývala konkrétními případy, ale aby hodnotila celkový přístup k zabírání církevního majetku.⁷³

V roce 1947 byl opat Jaksch předvolán k vyšetřování údajné činnosti proti československému státu ve věci pozemkových konfiskací. Měl se údajně spřáhnout s úředníkem ministerstva školství dr. Čermákem, který byl tehdy přednostou církevní sekce. Sešli se za účelem pomoci opatu Jakschovi vrátit se do funkce ve Vyšším Brodě co nejdříve. Vyšetřování v roce 1947 žádné pochybení nenašlo. Avšak po Vítězném únoru byl případ znovu otevřen a opat Jaksch byl i přes výslovné prohlášení a státní potvrzení o české národnosti označen za Němce. Jaksch spolu s Čermákem měli ohrozit nové budování socialistické vlasti.⁷⁴

Pod vlivem vzrůstajícího vlivu KSČ ve Vyšším Brodě, kde domy po vystěhovaných Němcích zabrali právě i členové KSČ, se opat spolu s ostatním osazenstvem kláštera musel bránit různým formám šikany z jejich strany. Útoky na jednotlivé bratry i podivná hlášení na policii vyvrcholily razíí Sboru národní bezpečnosti. Vyšetřováno bylo údajné kázání v němčině. S tímto obviněním přišel deník Rudé právo, tedy periodikum Komunistické strany Československa. Proti

⁷² NA, fond Vilém Schaffer sign. 43-1/90/ s. 60.

⁷³ NA, fond Petr Zenkl sign. 33-1/50/ s. 4.

⁷⁴ ABS, fond 305 (Ústředna Státní bezpečnosti Praha), sign. 305-375.

tomuto postupu se ohrazovali lidé, kteří nevěřili propagandě. Například starosta Vyššího Brodu byl podezříván z toho, že nosí boty, které dostal darem právě od opata Jaksche, který k nim přišel nějakou cestou z Rakouska. To vše se ještě dělo před únorovým převratem, tedy v době, kdy Jaksch ještě byl v Československu. Opat k tomuto článku vydal prohlášení, v němž potvrdil, že se jedná pouze o zneuctění jeho osoby.⁷⁵

Přišel Vítězný únor. Štvavá kampaň proti opatovi nabírala na obrátkách, až se nakonec rozhodl pro cestu legálního vycestování do Rakouska. Tam, kde již tou dobou žilo několik řeholníků, kteří se navrátili z ruských gulagů, když před tím museli po prvním zrušení kláštera odejít bojovat na východní frontu.⁷⁶

7.5. Údajná protistátní činnost

Na počátku padesátých let měl být Jaksch podle vyšetřovacích spisů členem „spikleneckého centra“ kolem doktora Zenáhlíka, který mu měl pro legální vycestování, přes Josefa Schwarze jako zprostředkovatele, půjčit částku 25 000 Kčs. Jako záruka za tuto částku prý byly dány starožitné hodiny z majetku kláštera. Toto se zdá velice nepravděpodobné, protože taková částka k legálnímu vycestování nebyla potřeba.⁷⁷

Podle svazku pod krycím jménem „Bohorodec“ jiného cisterciáka, P. Vojtěcha Iva Kvapila, se dočteme, že se opat Tecelín Jaksch vrátil z emigrace, aby na začátku padesátých let spolu s P. Xaverem Švandou kdesi zahrabal zlatý poklad, chtěl tím uškodit socialistickému zřízení.⁷⁸

7.6. Emigrace

Poté, co se tři roky od konce války snažil opat Jaksch obnovit život v klášteře v jeho původní podobě, i když se značně prořídlymi řadami, musel Jaksch opatství znovu opustit. A znovu to bylo nedobrovolně. Bylo mu doporučeno, aby pro své bezpečí opustil zemi. V rakouském Reinu se setkal s mnoha svými bratry z Vyššího

⁷⁵ NA, fond Vilém Schaffer, sign. 43-20/ s. 4.

⁷⁶ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁷⁷ ABS, fond Z (Mapy zpráv), sign. Z-10-932.

⁷⁸ ABS, fond svazky kontrarozvědného vyšetřování, a. č. 27512 Brno.

Brodu, kteří se tam usadili po odsunu nebo návratu ze sovětského zajetí. Zároveň pracovali na obnově tohoto kláštera, jenž leží poblíž Štýrského Hradce.⁷⁹

Po zbylá tři léta, která byla Jakschovi ještě dopřána, se snažil udržovat vyšebrodskou komunitu pospolu a v naději, že se brzy budou smět vrátit do svého mateřského kláštera na břehu Vltavy. Jaksch zemřel v květnu 1954, je pochován v Reinu.⁸⁰

8. Uzavření kláštera nacisty

8.1. Absence opata

Poté, co byl krátce po obsazení Sudet nacistickou správou opat Jaksch zadržen a odsouzen v Linci k 6 měsícům vězení, se do Vyššího Brodu po propuštění nesměl vrátit. Po odepření návštěvy kláštera Hitlerovi, se bude on či někdo jiný snažit odčinit tuto hanbu, která byla ojedinělou vzpourou v nově nabytém území. Na jiných místech vůdce vítaly davy lidí, zde na něj čekala uzavřená brána. Protože Tecelín Jaksch tušil, že k tomu dojde, předal pravomoci vedení kláštera páteru Xaveru Švandovi, který opata ještě stihl přemluvit, aby si ponechal funkci opata, protože jinak by mu to mohlo přitížit.⁸¹

Řeholní život ve Vyšším Brodě se tedy musel obejít bez svého představeného. Jeho nástupcem si mniši zvolili autora Dějin kláštera, P. Dominika Kaindla. Zastával funkci opata-koadjutora.⁸²

Ačkoliv si mnozí lidí myslí, že Adolf Hitler byl katolík, opak je pravdou. Zřejmě pod vlivem říšského vedoucího SS, Heinricha Himmlera, který byl členem okultistického spolku Thule, podléhal okultismu i Hitler. Jako doklad jeho protikřesťanského a protikatolického smýšlení je fakt, že byl uzavřen klášter ve Vyšším Brodě. To byl i definitivní hřebík do rakve obnovení kláštera ve Zlaté

⁷⁹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁸⁰ <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Po-druhem-zruseni-klastera-1950-az-1990> [online] 2009 [citováno dne 7. 7. 2015].

⁸¹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁸² *Týž.*

Koruně. Ovšem zde mohlo jít o mstu za odepření poslušnosti zdejších řeholníků, ale tento klášter nebyl jediný, který doplatil na Hitlerovo smýšlení.⁸³

8. 2. Uzavření

Datum uzavření není známo. Některé prameny uvádějí 17. 4. 1941, kdy klášter obsadily jednotky SS, které všem řeholníkům poručily opustit své cely. Protože po začátku války v roce 1939 neexistuje žádná klášterní dokumentace, není proto možné zjistit přesné datum. Zůstat zde mohli pouze dva, kteří se poté stali správci kláštera, aby v tomto směru odpadla starost nacistům. Ti se jali klášter přetřít na zeleno, kvůli lepšímu maskování ze vzduchu. Zbytky tohoto nátěru jsou patrné dodnes, i když postupně mizí díky rekonstrukční práci současných řeholníků.⁸⁴ Jedna jednotka SS zde zůstala nastálo. Zbraně SS měly i blízko vojenské cvičiště, což jim přišlo k užítku. Díky strategické poloze blízko rakouského Lince, kde chtěl Hitler na břehu Dunaje zbudovat své muzeum, bylo rozhodnuto, že se stane skladištěm uměleckých sbírek.⁸⁵

Řeholníci, kteří se při posledním sčítání lidu přihlásili k německé národnosti, museli nastoupit vojenskou službu ve wehrmachtu. Mnozí z nich byli příslušníky sudetoněmecké strany, avšak válku si nepřáli. Většina z nich poté odešla na připravovanou východní frontu, kde jich značná část padla do sovětského zajetí a několik jich bylo zabito v boji. Čeští řeholníci byli vykázáni na území protektorátu, byla jim znemožněna duchovní činnost a museli se proto věnovat manuálním pracím. Řeholníci z východní fronty, kde padli do zajetí, se vraceli až v roce 1955. Páter Engelbert Blöchl zahynul v koncentračním táboře Dachau.⁸⁶

Před koncem války byli v klášteře ubytováni uprchlíci z Besarábie a také ranění vojáci wehrmachtu. Část místní jednotky SS byla na konci války postřílena v nedalekém lese. Údajně za těmito vraždami stáli sami němečtí obyvatelé Vyššího Brodu.⁸⁷

⁸³ *Týž.*

⁸⁴ *Obrazová příloha č. 1.*

⁸⁵ J. Kuchař, *Hitlerova sbírka v Čechách I*, s. 29.

⁸⁶ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁸⁷ J. Kuchař, *Hitlerova sbírka v Čechách I*, s. 30.

9. Hitlerova sbírka

9.1. Mýty a legendy o sbírce

Okolo Hitlerovy sbírky na území dnešní České republiky koluje řada mýtů a legend. Například že v klášteře byla uložena ztracená jantarová komnata, která původně pocházela z Leningradu, dnešního Sankt Petersburgu. Též zde měl být stůl z Mnichova, na kterém se 30. 9. 1938 podepisovala pery Adolfa Hitlera, Benita Mussoliniho, Nevilla Chamberlaina a Édouarda Daladiera tzv. mnichovská dohoda. Stůl, který byl určen pro linecké muzeum Adolfa Hitlera, se ve Vyšším Brodu opravdu nacházel, nicméně se stolem, na kterém se podepsala, pro první republiku osudová, dohoda neměl nic společného. Jantarová komnata se v klášteře nejspíš nenacházela a tato legenda byla zřejmě přibarvena lidmi, tak jak to bývá u každé neobjasněné záhady.⁸⁸

9.2. Hitlerův záměr

Umělecká díla zde byla uložena pro budoucí Hitlerovo muzeum v Linci, které mělo být vystavěno v době vítězného konce války. V tomto rakouském městě, kromě toho, že tam strávil dost času v mládí, plánoval Hitler i podzim života. Proto bylo vhodné mít blízko sebe i cenné umělecké sbírky a smět je pravidelně navštěvovat. Svoji polohou byl klášter vhodný k uchování cenných děl. To, že si Hitler vybral klášter záměrně, lze považovat do jisté míry za mýtus. Jednak proto, že svou důležitostí nemohl konkurovat úložištěm jako bývalý solný důl v Altaussee nebo benediktinský klášter v Kremsmünsteru. Díla navíc byla napřed soustředěna v Mnichově, poté přesouvána do bezpečnějších úkrytů. Celkem jich bylo více než dvacet. Vyšší Brod byl jedním z nich. Adolf Hitler v něm nechal uložit jednu z nejzajímavějších uměleckých sbírek dvacátého století, kterou za pouhých dvacet let stihl nashromáždit německo-holandský bankéř židovského původu Fritz Mannheimer. Postupně se označení beden „nach Hohenfurth“ objevilo na velkém množství kulturních cenností. Většina uměleckých děl před dopravou do skladů byla

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 35.

součástí výstavy v Hnědém domě NSDAP v Mnichově, kam se soustředila i další nakradená díla a odkud byla převážena dál.⁸⁹

9.3. Mannheimerova sbírka

Celkové jmění Fritze Mannheimera, jehož součástí sbírka byla, se před válkou odhadovala na 20 miliónů tehdejších liber. I přes své materiální bohatství se Mannheimer dostal do finančních potíží. Mohly za to především půjčky, které poskytl francouzskému státu a které nebyly splaceny. Jako německý žid po vyhlášení norimberských zákonů emigroval. V emigraci na podzim roku 1939 za nevyjasněných okolností zemřel.⁹⁰

Součástí jeho sbírky byly obrazy od malířských mistrů, jako byl Rembrandt nebo Crivelli. Kromě obrazů obsahovala i busty, sochy a různé judaistické předměty. Jedinečná část sbírky obsahovala i kompletní kolekce nábytku z 18. století. Všechno toto padlo do rukou nacistů po vítězném válečném tažení na západ.⁹¹

9.4. Osud nacistické sbírky

Součástí Hitlerovy sbírky se staly i obrazy Mistra vyšebrodského oltáře. Závišův kříž byl před obsazením pohraničí odvezen na Pražský hrad, kde byl zahrnut do svatovítského pokladu. Bezpečnostní trezory s ostatními uměleckými předměty byly uloženy po celém klášteře, včetně ambitu. Poté co skončily boje a američtí vojáci našli v bývalém solném dole Altaussee umělecké sbírky a zmínky i o Vyšším Brodu, vydali se i do něj. Protože se domnívali, že šlo o nevýznamný sklad, vyrazili na cestu pouze s jedním vojenským nákladním automobilem. V klášteře je uvítal páter Xaver, který jako jediný dostal propustku z protektorátu na území, které stále patřilo Německu. Ukázal jim velké množství cenností. Jeden kamion nestačil tak velkému množství. Na druhou cestu se již vydalo těchto aut 22, která musela jet delší cestou, protože při cestě protínali demarkační linii. Nechtěli u Sovětů vzbudit pozornost a touhu po dalších uměleckých dílech, která později skončila v Sovětském svazu. Vedoucím této kolony vozů byl člen jednotky Monuments, Thomas C. Howe Jr. Ten

⁸⁹ Jiří KUCHARĚ – Jiří BERGER, *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*, Praha: Eminent, 2009, s. 189.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 39.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 40.

později o svých objevech napsal knihu, v níž popisuje jejich snahu Američanů zachránit před Sověty co nejvíce sbírek, aby se mohly vrátit svým původním majitelům.⁹²

I přes veškeré snahy některé umělecké cennosti musely zůstat na místě, protože pro ně již nebylo na korbách aut místo. Tato díla později skončila rozmístěna po jižních Čechách, kde se nachází dodnes. Celou tuto anabázi přečkala i cenná vyšebrodská knihovna, která je v klášteře stále uložena.⁹³

10. Obnova kláštera v roce 1945

10.1. První poválečné měsíce

Poté, co byla z kláštera odvezena Hitlerova sbírka, a byl povolen pohyb osob, se klášter snažil vrátit k běžnému životu. Značně byl tento proces znesnadněn tím, že Vyšší Brod byl brán jako jednotný správní celek s klášteřem v Oseku, jehož němečtí představitelé byli obviňováni z kolaborace s nacistickou mocí. Na základě zásluh opata Jaksche ve věci záchrany mužů v Tišnově a jeho věznění za protiněmeckou činnost, byl klášter ve Vyšším Brodě vyjmut z konfiskací, které se prováděly kolaborantům na základě Benešových dekretů. Opatu Jakschovi bylo za tuto činnost státem přiznáno československé občanství.⁹⁴

Dalším problémem byl nedostatek řeholníků. Čechů, kteří se vrátili do kláštera z protektorátu, bylo necelých dvacet, mezi nimi byl i Xaver Švanda, který se podílel na klášterní obnově. Ti řeholníci, kteří se před válkou přihlásili k německé národnosti, se stali na našem území nežádoucí. Mniši, kteří bojovali na východní frontě a vraceli se ze zajetí, nešli zpět do Vyššího Brodu, ale do jiných cisterciáckých opatství, která se nacházela na území okupovaného Rakouska a Německa. Bylo to i v důsledku pronásledování německých obyvatel a jejich následného odsunu z československého území.⁹⁵

⁹² *Tamtéž*, s. 41.

⁹³ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

⁹⁴ ABS, fond 305 (Ústředna Státní bezpečnosti Praha), sign. 305-37-5.

⁹⁵ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

10.2. Období do Vítězného února

Necelé tři roky, které dělí konec války a komunistický převrat, byly ve znamení boje o klášterní majetek. Bylo to v důsledku sílícího vlivu Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) na veřejný život, který ještě stoupl po vyhraných volbách v roce 1946. Po vystěhovaných Němcích do Vyššího Brodu přišli Češi, jež neměli žádný vztah k místnímu klášteru a ani jeho osazenstvu, ať byl jejich vliv na antinacistický boj jakýkoliv, tedy i přes věznění v koncentračních táborech. Velkou míru na podněcování nenávisti vůči cisterciácké řeholi měli členové KSČ. Podle jejich doktríny bylo náboženství nežádoucí.⁹⁶

Množila se neopodstatněná udání, například za vedení mše v němčině či přechovávání válečných zločinců. Mezi jedno takové obvinění patří i již zmíněný článek v Rudém právu, kterým se zabývaly i bezpečnostní sbory. Státní bezpečnost v roce 1946, všechna tato obvinění vyšetřila a shledala, že k žádnému pochybení nedošlo.⁹⁷

Kromě tohoto boje vedl opat Jaksch i boj za vyjmutí zemědělských ploch z plánované konfiskace. O tyto polnosti projevil velký zájem Ministerstvo zemědělství. Museli se za něj zaručit obyvatelé Tišnova, mezi nimi i členové KSČ, že je spolehlivý bojovník proti nacistické okupaci. Majetek kláštera byl tedy po zdoluhavých jednáních vyjmut z konfiskací.⁹⁸

Řeholní život se podařilo obnovit a držet, leč i přes nepřízně obnoveného demokratického státu toto obnovení nemělo dlouhého trvání.⁹⁹

10.3. Po Únoru

Po 25. únoru 1948 kauzy, jenž se vedly v předchozích letech proti klášteru, byly znovuotevřeny i přes kladný výsledek. Tentokrát však bylo cílem hledat záškodnické elementy všude, i v předtím nezajímavých případech. Znovu proto bylo obnoveno stíhání opata Jaksche za pomáhání nacistickým zločincům i běžným

⁹⁶ VAŠKO, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, Praha: Zvon, 1990, s. 98.

⁹⁷ ABS, fond Vyšetřovací spisy, sign. V-2771.

⁹⁸ ABS, fond 304 (Bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.

⁹⁹ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

obyvatelům německé národnosti. Ta samá úřadovna Státní bezpečnosti, která předtím Jaksche vyšetřila a shledala nevinným, ho nyní vyhodnotila jako vinného z rozvracení nově vzniklé socialistické společnosti. Znovu byl tedy předváděn k výslechům, ale musel se tentokrát zpovídat i z jiných zločinů. Opět se obhájil, ale protože se tlak vůči opatově osobě měl dál stupňovat, bylo mu proto doporučeno k legálnímu opuštění země. Cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě se tak po 10 letech opět ocitlo v situaci, kdy nemělo řádné vedení.¹⁰⁰

11. Druhé uzavření kláštera

11.1. Církevní zákony

V roce 1949 komunistická vláda začala s přípravou zákonů, které měly církev zcela podřídit státu. Díky nim mělo být legalizováno vše, čeho se stát dopustil nebo chystal dopustit vůči církvi. Jednalo se o tzv. „církevní zákony“. Byla to série zákonů a nařízení, přijata v říjnu 1949 s čísly 217-223/1949 Sb. a zákon č. 228/1949 Sb. Zákony byly pouze dva, 217/1949 Sb. a 218/1949 Sb., ostatní byla totožná nařízení, akorát byla pokaždé zaměřena na jinou církev.¹⁰¹

Zákonem 217/1949 Sb. byl zřízen Státní úřad pro věci církevní. Tímto zákonem bylo tedy podřízeno veškeré duchovenstvo na území Československé republiky tomuto úřadu, tedy státu. V čele stál ministr, kterého touto funkcí pověřil prezident republiky.¹⁰²

Zákonem 218/1949 Sb. byly přeneseny veškeré církevní hospodářské závazky spojené s jejich činností na stát. Stát tedy začal vyplácen duchovním jejich platy, měl opravovat domy a řídit i vykonávání bohoslužeb.¹⁰³

Důležitým paragrafem tohoto zákona byl bod 7, ve kterém stálo, že duchovní mohl bohoslužby vykonávat pouze se státním souhlasem, který mu mohl být kdykoliv odebrán. Státní souhlas měl omezenou územní platnost. Nejčastěji se jednalo o

¹⁰⁰ ABS, fond 304 (Bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.

¹⁰¹ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 26.

¹⁰² Sbíрка zákonů republiky československé 1949, s. 639.

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 640-641.

samotné obce, výjimečně i o okresy. Mimo své působišťe mohl duchovní konat bohoslužby pouze s povolením příslušného církevního tajemníka, který měl danou oblast na starost ve Státním úřadu pro věci církevní.¹⁰⁴

Nejdůležitějším úkolem Státního úřadu pro věci církevní byla péče o opuštěné kostely a kláštery. Zároveň musel dbát na majetek klášterů po vykonání Akce K, kdy byly řeholníci internováni a majetek klášterů zabaven. Samotný úřad byl zřízen během příprav na samotnou Akci K, která byla plánována od dubna 1949.¹⁰⁵ Jako první v jeho čele stál ministr spravedlnosti a zeť prezidenta Gottwalda Alexej Čepička, poté náměstek předsedy vlády a bývalý předseda vlády Zdeněk Fierlinger a od roku 1953 do zrušení úřadu stál v čele Jaroslav Havelka, který v tu dobu již neměl funkci ministra.¹⁰⁶

Větší roli dostal Státní úřad pro věci církevní na začátku roku 1952, kdy byla zrušena církevní komise Ústřední výbor KSČ. Po nástupu Havelky byla cítit určitá míra liberalizace církve ve veřejném životě. Snahy jsou však ukončeny roku 1956 po potlačení maďarského povstání, kdy došlo k upevnění i československého komunistického vedení, které stálo na nejistých pozicích po smrti Gottwalda a Stalina. V červnu 1956 došlo ke zrušení úřadu a jeho pravomoci, které ovšem nic radikálního neprosadily, přešly na Ministerstvo školství a jeho Sekretariát pro věci církevní.¹⁰⁷

Státní úřad pro věci církevní spravoval klášter Vyšší Brod do roku 1956, kdy byl zároveň převeden na rotu Pohraniční stráž, která objekty využívala jako kasárna díky své poloze blízko rakouských hranic. Později byl klášter převeden k zemědělskému podniku Vyšší Brod, který jej využíval ke skladu techniky. Jako sklad sloužil do sametové revoluce 1989.¹⁰⁸

¹⁰⁴ S. Balík – J. Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 26-27.

¹⁰⁵ Marie BULÍNOVÁ – Milena JANIŠOVÁ – Karel KAPLAN, *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, Brno: Doplněk, 1994, s. 225.

¹⁰⁶ S. Balík – J. Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 29.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 31

¹⁰⁸ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

11.2. Plán likvidace řeholí – Akce K

Naplánováním Akce K – jako kláštery – byl v září roku 1949 pověřen Státní úřad pro věci církevní. Samotný úřad vznikl právě za tímto účelem. Byl to plán, jak omezit vliv mužských řeholních řádů na obyvatelstvo při budování socialismu a zároveň jak přijít k velkému množství budov. Plán s likvidací řeholí ještě nepočítal, ale směřoval k ní. V dokumentu z léta 1949 nebylo totiž přímo řečeno, že budou řehole zrušeny, ale opatrněji formulováno, že je třeba zabrzdit další růst, vliv na mládež, zrušit internáty, podmínit vstup do noviciátu souhlasem Úřadu ochrany práce, zrušit řádová bohoslovecká učiliště, povolit pořádání tercií a misí jen vybraným řeholí. Dále zmenšit počet klášterů, řeholníci měli vyplnit uvolněná místa v duchovní správě, řeholnice měly doplnit nedostatek ošetrovatelského personálu. Některé řehole měly být zrušeny, protože se provinily proti republice.¹⁰⁹ Mělo být i zamezeno styku řeholí se zahraničím, takže by ztratily duchovní i správní vedení svých generálních kapitul. Plán počítal i se zúžením materiální základny řeholí, do významnějších klášterů a na poutní místa měl být dosazen zmocněnec a mělo být zakázáno vykonávat finanční sbírky. Církevní tajemníci proto sepisovali počty řeholníků a evidovali plány klášterů a zároveň vytvářeli i kádrové posudky na řeholníky a zjišťovali jejich vliv na okolí.¹¹⁰

Dne 18. 1. 1950 církevní komise ÚV KSČ předložila plán celkového postupu proti klášterům. Stálo v něm:

*Dojde k soustředění jednotlivých řádů v tzv. centralizačních kláštorech, obsazených našim spolehlivým personálem, kde by byla zaručena kontrola řeholníků a tím znemožněno, aby kláštery byly dále střediskem reakčního kléru, jednak by se tímto opatřením uvolnily budovy pro veřejné účely, školy, internáty atd. Jako první by bylo provedeno opatření proti jezuitům s ohledem na jejich tradici, takže zákrok by byl přijat veřejností jistě kladně, a proti salesiánům, kteří jsou nejnebezpečnější pro svoji relativně pokrokovou činnost mezi mládeží.*¹¹¹

¹⁰⁹ Václav VAŠKO, *Dům na skále. 2, Církev bojující: 1950 - květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 52-53.

¹¹⁰ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 60.

¹¹¹ NA, fond 100/52, a. j. 86 sv. 13

Samotný plán akce byl přijat předsednictvem ÚV KSČ dne 20. 1.1950. Řeholní doby a kláštery měly být vyklizeny a jejich obyvatelé izolováni od okolí ve vybraných internačních klášterech. Centralizačními kláštery byl Osek pro salesiány, Králíky pro redemptoristy, Bohosudov pro jezuitu, Hejnice pro františkány, Broumov pro premonstráty, těšitele a německé rytíře. Kapacity klášterů odpovídaly velikosti daných řádů a kongregací – například salesiánů bylo v Oseku 240, i když ne všichni byli členy salesiánů. Ve druhé etapě měli být intervenováni členi méně početnějších řeholí v klášteře v Želivi.¹¹²

Plán z 18. ledna pokračoval takto:

Kromě těchto internačních táborů by byl zřízen klášter internační pro představené a vedoucí jednotlivých řádů tak, aby masy řeholníků byly zbaveny vedení.

Samotná akce, která bývá přezdívána bartolomějská noc mužských klášterů, byla provedena příslušníky Sboru národní bezpečnosti a Státní bezpečnosti ve spolupráci s pracovníky církevního oddělení místního zastupitelstva. Majetek klášterů měli převzít vybraní zmocněnci Státního úřadu pro věci církevní. Vysvětlením akce obyvatelstvu byli pověřeni předsedové Okresních národních výborů.¹¹³

11.3. Provedení Akce K

Celá tato akce byla vyvrcholením boje komunistické moci proti katolické církvi. Počátek boje se odvíjí od tzv. Čihošťského zázraku a zakročení proti faráři Josefu Toufarovi, které skončilo jeho smrtí. Bezprostředně před provedením Akce K, konkrétně 8 dní, vyvrcholil proces s představiteli řádů, s tzv. skupinou Machalka a spol. Akce K tedy byla dokončením zahájeného procesu likvidace řeholí.¹¹⁴

V noci z 13. na 14. 4.1950 bylo obsazeno jednotkami StB, SNB a Lidových milicí 75 nejpočetnějších klášterů. V druhé vlně v noci z 27. na 28. 4. dalších 69. Na

¹¹² ABS, fond Historický, sign. H-153

¹¹³ ABS, fond Historický, sign. H-718-1- 17

¹¹⁴ <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-k> [online] [citováno dne 7. 7. 2015]

Slovensku probíhaly etapy Akce K vždy o týden později než v Česku. Bezprostředně na to navazuje i Akce Ř, namířená proti ženským řádům.¹¹⁵

Celková bilance Akce K v celém Československu se v obou etapách dotkla 2376 řeholníků - 2201 bylo soustředováno, 175 internováno. Likvidace zasáhla 219 řeholních domů.¹¹⁶

11.4. Akce K ve Vyšším Brodě

Opatství Vyšší Brod po odsunu německy mluvícího obyvatelstva patřilo k těm menším. Klášter proto zahrnuli do druhé etapy Akce K. Podle vzpomínek přímého účastníka pátera Xavera Švandy, bylo mezi zbylými bratry znát, že je čeká tento osud. Proto ani jeden té noci ke konci dubna nespal a byli zcela odevzdáni agresorům. Již podruhé během deseti let jsou vyháněni za svého domova, ve kterém bylo vždy hlavní držet přísnou askezi a udržovat tak vztah s Bohem.¹¹⁷

12. Osudy řeholníků po Akci K

Při vykonstruovaných procesech v padesátých letech cisterciácký řád postižen nebyl. Ani jeden ze 13 členů, kteří se v tu dobu nacházeli v Československu, nebyl odsouzený k odnětí svobody. To však režimu nebránilo, aby je nedržel v centralizačních kláštorech.

12.1. P. Xaver Švanda, OCist.

Xaver Josef Švanda, jenž se narodil roku 1915 a pocházející z rolnické rodiny na Šumavě. V roce 1944 jej gestapo drželo asi 7 měsíců v demeritním domě v Zásmukách a poté doufalo, že se z něj stane konfident gestapa, nestal se jím.¹¹⁸ Velkou měrou se podílel na obnově kláštera po druhé světové válce. Po Akci K byl umístěn ve sběrném klášteře v Oseku. Později byl spolu s dalšími přemístěn do jiného sběrného kláštera a to do Králík. Podle zprávy, kterou o jeho chování vypracovalo vedení centralizačního tábora na Hoře Matky Boží u Králík, nebyl smýšlením proti

¹¹⁵ S. Balík – J. Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 160.

¹¹⁶ V. Vlček, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem*, s. 75.

¹¹⁷ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹¹⁸ ABS, fond 305 (Ústředna Státní bezpečnosti Praha), sign. 305-693-3.

lidově-demokratickému zřízení, dokonce byl kritikem vykořisťování drobných rolníků v okolí vyšebrodského kláštera a souhlasil se zestátňováním pozemků.¹¹⁹

O pravdivosti tohoto chování není možné nalézt žádné doklady. Nicméně páter Xaver centralizační tábor opustil v roce 1955. Původně měl být umístěn na Slovensko jako údržbář v charitních ústavech. Nakonec ale pracoval jako lesník v blízkosti Vyššího Brodu. Poté, co byli do této oblasti usazeni repatriovaní rumunští Češi, byl povolán zpět ke kněžské činnosti, protože tito navrátilci odmítali pracovat, pokud nebudou mít duchovní vedení a páter Xaver byl navíc místní.¹²⁰

V roce 1965 si p. Xavera Švandu vyhledalo StB. Bohužel v této věci chybí dokumentace, zřejmě byla tato složka skartována. Nicméně na něj byla vedena složka s označením KI, tedy agent kandidát s krycím označením Cistercie. Svazek byl zrušen 30. 1. 1965. Vliv na tuto událost měla zřejmě častá návštěva z Rakouska. Více bohužel o nich není k dohledání.¹²¹

Páter Xaver Švanda byl jedním z 6 řeholníků, kteří se dočkali sametové revoluce, a po roce 1989 pomáhal se znovuobnovením zdevastovaného kláštera. Byl tak jediným z řeholníků, kteří pamatovali obě zrušení i obě obnovení kláštera. Zemřel roku 1999 ve věku 86 let.¹²²

12.2. P. Dominik Kaindl, OCist.

Tento řeholník je i historikem cisterciáckého opatství ve Vyšším Brodě. Knihu *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách* dovedl do roku 1930. V knize postupně rozebírá všechny opaty, které klášter měl.¹²³

Po zatčení opata Tecelína Jaksche gestapem v listopadu 1938 byl zvolen svými druhy za opata-koadjutora. Této funkce se vzdal v roce 1945 po návratu opata Jaksche. Sám se odebral do kláštera v Reinu a později do rakouského Heiligenkreuzu, kde v roce 1973 umírá.¹²⁴

¹¹⁹ ABS, fond Historický, sign. H-718-4.

¹²⁰ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹²¹ ABS, fond svazky kontrarozvědného vyšetřování, a. č. 27512 Brno.

¹²² P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹²³ D. Kaindl, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, s. 10.

¹²⁴ http://www.zisterzienserlexikon.de/wiki/Kaindl,_Dominik [online] [citováno dne 7. 7. 2015].

12.3. P. Oldřich Klaschka, OCist.

Páter Klaschka nastoupil do řádu hned po maturitě, ve svých dvaceti pěti letech byl vysvěcen na kněze, ale nikdy mu kázání moc nešlo. Vystudoval zemědělskou universitu ve Vídni v oboru lesnictví a po návratu do Vyššího Brodu se stal místním lesmistrem. Během druhé světové války byl zatčen gestapem a internován v Zásmukách spolu s P. Xaverem Švandou. I u něj gestapo doufalo, že se stane konfidentem. Nestalo se tak. Po válce se vrátil do Vyššího Brodu a pomáhal s jeho obnovou. Politicky nikdy činný nebyl a poválečné vyšetřování ho vylíčil jako slušného a upřímného člověka. Po druhém zrušení kláštera emigroval do zahraničí. Tím jeho stopa končí.¹²⁵

12.4. P. Ivo Kvapil, OCist.

Páter Kvapil se narodil roku 1924 a do kláštera přišel až v době obnovy po druhé světové válce. Po odchodu opata Jaksche do Rakouska se s ním měl ještě několikrát setkat a podle složky vedené pod jeho krycím označením Bohorodec měl Jakschovi a Švandovi pomáhat zakopat či zazdít zlatý poklad. V roce 1951 byl tajně vysvěcen na kněze a duchovně působil až do roku 1968, kdy mu byla další činnost znemožněna.¹²⁶

V době revoluce se nacházel v Československu, a protože mu v tu dobu bylo 66 let, mohl se pustit do obnovy kláštera spolu s Xaverem Švandou. Poslední čtyři roky svého života prožil v Kněžském domově v Českých Budějovicích - Suchém Vrbném. Zemřel roku 2009. Byl posledním, kdo pamatoval cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě pod vedením opata Jaksche.¹²⁷

13. Klášter Vyšší Brod v éře socialismu

Poté co byli řeholníci opět vyhnáni, připadl klášter státu, který v něm plánoval sklad pro místní zemědělské družstvo. Z této doby pochází také soupis klášterního majetku, jenž byl totožný se soupisem provedeným nacisty. Než však došlo

¹²⁵ ABS, fond 305 (Ústředna Státní bezpečnosti Praha), sign. 305-693-3.

¹²⁶ ABS, fond svazky kontrarozvědného vyšetřování, a. č. 27512 Brno.

¹²⁷ <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/zemrel-p-vojtech-ivo-kvapil-ocist/> [online] [citováno dne 7. 7. 2015].

k nastěhování techniky, usídlila se zde rota nově vzniklé Pohraniční stráže, kteří zde měli kasárna. Zároveň bylo v jedné z budov zřízeno Poštovní muzeum, které je funkční dodnes. Jedno pro klášter byla pohroma, druhý částečná záchrana. Pohraniční stráž objekty neudržovala a tak došlo k postupnému chátrání, v 60. letech navíc odešla do vlastního objektu blíže k hranicím. Muzeum naopak dbalo na svůj objekt, a tak to trvalo až do postupného obnovení kláštera po sametové revoluci.¹²⁸

V roce 1958 došlo po jednání generální kapituly ke spojení klášterů Vyšší Brod a Rein. To znamená, že tato unie udržovala klášter Vyšší Brod při životě, i když se fakticky v klášteře nenacházel ani jeden z řeholníků, ti byli v klášteře v Reinu.¹²⁹

Místní klášterní pivovar potkal podobný osud jako celý klášter. Poté, co byl po válce renovován, byl zrušen a kádě s nápisem Hohenfurth se podle pozdějšího svědectví jednoho z návštěvníků nacházely v pražském pivovaru Staropramen.¹³⁰

Díky své poloze blízko Vltavy klášter vděčil a vděčí za mnohé návštěvníky z řad vodáků. Již před sametovou revolucí započaté prohlídky kláštera zapříčinily, že klášter nebyl ponechán zubu času. Bohužel i užívání kláštera zemědělskou technikou se na něm podepsalo a dodnes nejsou budovy patřičně zrenovovány.¹³¹

14. Nový život po Listopadu 1989

14.1. Po revoluci

Sametová revoluce s sebou přinesla po čtyřicet let potlačovanou svobodu a to i svobodu vyznání. V roce 1990 se v Praze sešli řádoví představení a jednali o tom, jak co nejdříve obnovit řeholní život v Československu. Zmrtvýchvstání klášterního života předcházela jednání vlády s papežským stolcem a 17. 1. 1990 došlo ke schválení obnovy. Zrušen byl jeden z církevních zákonů z roku 1949 a tím bylo ukončeno zasahování státu do církevního života. Řádový život se měl obnovit i ve

¹²⁸ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹²⁹ <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Po-druhem-zruseni-klastera-1950-az-1990/> [online] [citováno dne 7. 7. 2015].

¹³⁰ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

¹³¹ Týž.

Vyšším Brodě. Mezi mnichy, kteří sem přišli díky unii s klášteřem v Reinu, byl i již zmiňovaný Xaver Švanda, který tak započal práci na již druhém obnovení.¹³²

Protože však byla většina z nich v úctyhodném věku, návrat jim vzhledem ke stavu klášteřa nebyl umožněn a zůstali proto v zahraničí. Xaver Švanda a Ivo Kvapil zde však zůstali a snažili se obnovit několik cel, aby zde mohli započít s další prací. Klášteř ve Vyšším Brodě byl oficiálně obnoven 1. 4. 1990 s prozatímním sídlem v Borotíně. Protože byl Ivo Kvapil z dvojice navráťivších se řeholníků mladší, byl pověřen vedením rekonstrukčních prací.¹³³

14.2. Navrácení majetku

Jako první bylo potřeba doložit rozsah klášteřních majetků, aby mohly být navráceny řádu. Na základě prvního zákona o **nápravě křivd** způsobených řeholním řádům a kongregacím 298/1990 Sb. byl vyšebrodskému opatství navrácen klášteřní kostel Nanebevzetí Panny Marie, dále konvent a budova nového opatství. Dle druhého zákona č. 338/1991 Sb. byla klášteřu navrácena soudní a administrativní budova a přilehlé pozemky. Nadále však klášteř neměl přístup k lesům, polím a rybníkům, které dříve tvořily základ pro hospodářství. Dále při výčtu kněžích se zapomnělo na členy řeholí, tudíž stát klášteřům neproplácel a stále neproplácí mzdy pro duchovní, na rozdíl od ostatních církví a kněžích.¹³⁴

Pozemkový úřad, který i nadále spravuje stále nevydané nemovitosti, zdržoval v počátcích předání klášteřa řeholníkům. Ti využili k úřadování a přespávání obydlí sestry Xavera Švandy, jež bydlela ve Vyšším Brodě. Kvapil a Švanda museli vyjednávat o vystěhování pozemkového úřadu a spolu s ním se musel vystěhovat i tehdejší správce, který bydlel v klášteře. Rok 1990 se proto nesl v duchu vyjednávání a postupného předávání. Roku 1991 se již mohli nastěhovat a začít s rekonstrukčními pracemi. V tomto roce byla oficiálně ukončena unie mezi klášteřy Rein a Vyšší Brod. I přes počáteční nesnáze se díky silné podpoře opata mateřského klášteřa ve Wilheringu, Dominika Nimmervolla, dařilo toto období přečkat. Protože stát klášteřu předal pouze část majetku, rozhodl se P. Ivo s rekonstrukcí předaných částí. P. Ivo se

¹³² Týž.

¹³³ www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-klasterneho-zivota-po-padu-komunismu-r-1989 [online] [citováno dne 7. 7. 2015]

¹³⁴ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

stal převorem-administrátorem, čímž byl hlavním představeným kláštera. Jeho nástupcem se roku 1995 stal Polák Alberich Józef Siwek, který zastával funkci opata administrátora. I tak je ale hospodářství odkázáno na peněžní dary a především na peníze návštěvníků, jejichž počet každoročně stoupá. Prohlídkové okruhy byly zachovány v té podobě, v jaké byly v době totality a i Poštovní muzeum je funkční dodnes. Hlavní slovo v této věci hrály opět finance na udržování budov.¹³⁵

V roce 1999 byla dokončena oprava velké konventní budovy s celami a generální opat mohl vysvětit základní klauzuru. Tato událost se stala mezníkem, kdy byl řeholní život v klášteře plně obnoven.¹³⁶

14.3. Církevní restituce

Předmětem restitucí, které nebyly vyřešeny hned po revoluci, je klášterní pivovar i další budovy a lesy. Část budov, jako například vstupní brána, byla navrácena před nedávnem a převor Justin Berka započal modernizaci. Brána dostala novou fasádu a budova při vstupu napravo brzy začne sloužit k ubytování turistů. V současné době Státní pozemkový úřad stále nevydal horní část kláštera a tak dále chátrá například gotický sklep pivovaru. Těchto budov je více, ale i přes nedostatek financí se převor Berka snaží postupně vše rekonstruovat. Bývalá soudní budova, nacházející se v blízkosti pokladen, získala novou střechu a převor se spolu s místním starostou snaží budovu celou rekonstruovat tak, aby mohla sloužit i občanům Vyššího Brodu.¹³⁷

14.4. Řeholní život po sametové revoluci

Hned po obnovení řeholního života se začali hlásit noví zájemci o vstup do řádu. Protože podmínky pro výchovu nebyly ve Vyšším Brodě stále vhodné, cestovali žadatelé do Reinu, kde byli a jsou i nyní připravováni na vstup do řádu. Avšak stavební práce na obnově kláštera jsou snadnější než budování nové mnišské komunity. V dnešní době internetu je askeze pro začínající mnichy čím dal těžší. V současné době se v klášteře nachází 5 řeholníků, jeden je vážný žadatel. Podle slov

¹³⁵ Týž.

¹³⁶<http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-klasterniho-zivota-po-padu-komunismu-r-1989> [online] [citováno dne 7. 7. 2015].

¹³⁷ P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.

převora Justina Berky je 5 řeholníků požehnání, protože najít skutečného zájemce v dnešní době není snadné, a proto doporučuje vždy ještě rok žít ve společnosti a nabýt přesvědčení o tom, že je člověk připraven k vedení tichého života s Bohem. Nezřídka kdy se stává, že po měsíci mladí novicové zatouží po spojení se světem. V jiných kláštorech, kde počet mnichů roste rychleji, je také větší zastoupení cizinců, což je příklad nového opatství v Nových Dvorech u města Toužim.¹³⁸

Další problematickou úlohou v současném životě klášterů je nezájem mladých o duchovní vedení. Dříve vedení k Bohu byla pro lidi samozřejmostí. Dnes se lidé čím dál více otáčejí za mamony v podobě peněz a Bůh v životě nemá místo. Proto pro další rozvoj kláštera je důležitý katechismus a uvědomění lidí. Od roku 2010 zde mohou návštěvníci vidět sloužit tridentské mše, které jsou prapůvodní apoštolské mše.¹³⁹

14.5. Převor Justin Jan Berka

Převor Justin Berka měl díky svému otci katolické vychování. Před listopadem 1989 pracoval jako hasič na Pražském hradě a tajně vstoupil, stejně jako jeho bratr, do premonstrátského řádu. Po roce 1989 přestoupil do cisterciáckého řádu, protože cítil, že ho Bůh chce na jiném místě a přišel proto do Vyššího Brodu, kde pomáhal od té doby s obnovou. V roce 2007 nahradil Albericha Siweka a stal se převorem administrátorem. Podle jeho slov je to spíše za trest, protože by chtěl více času trávit s Bohem, místo toho musí jednat s úřady.¹⁴⁰

¹³⁸ Týž.

¹³⁹ Týž.

¹⁴⁰ Týž.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabýval relativně krátkým obdobím v životě kláštera ve Vyšším Brodě. Toto období bylo však pro klášter osudové z několika důvodů. Ať to byl boj s pozemkovou reformou či násilné přičlenění opatství k Velkoněmecké říši, jeho následné uzavření a boj proti nařčení z kolaborace kvůli znovuotevření. Dalekosáhlými následky pro budovy kláštera skončilo opětovné zavření v prvních letech komunistické diktatury. Klášter se s tímto i dvacet pět let po obnovení s tímto stále vypořádává.

Konec první světové války zasáhl i život v této uzavřené komunitě řeholníků. Pozdější opat se bojů účastnil jako kaplan. Válka zanechala klášter v dluzích, které jej částečně paralyzovaly. V důsledku pozemkové reformy klášter přišel o zemědělské statky, které však byly finančně vykompenzovány a tyto peníze posloužily k umoření válečného dluhu.

Za rozvojem řeholního života ve třicátých letech stál kromě duchovní obrody Československé republiky i opat Jaksch, který byl v celé oblasti populární díky své veřejně prospěšné činnosti. Jistý vliv na uzavření kláštera v době druhé světové války mohl mít i fakt, že opat Jaksch odepřel Hitlerovi návštěvu kláštera. Poté, co řeholníci klášter poprvé opouštěli, byly do krásných gotických prostor nastěhovány trezory s cennostmi, které si Hitler plánoval vystavit ve svém muzeu v Linci. Bohužel, jantarová komnata součástí této sbírky zřejmě nebyla, jednalo se o mýtus, který se mezi lidmi rozšířil v důsledku velkého množství uměleckých děl a touhy po senzaci.

Po konci války se klášter musel vypořádávat s obviňováním z kolaborace s nacisty, protože většina řeholníků se před válkou přihlásila k německé národnosti. Z tohoto důvodu byl i majetek kláštera připraven ke konfiskaci, jak bylo obecně nakládáno s majetkem kolaborantů. Opat Jaksch však svou činností v klášteře v Porta Coeli a přilehlém Tišnově vystupoval jako bojovník proti nacismu a tento fakt pomohl klášteru s obnovou. Bohužel, klášter trpěl stejně jako celé pohraničí vysídlením německého obyvatelstva, a to se dotklo i německých řeholníků. Díky snaze opata byli z odsunu vyjmuti, i přesto však, z důvodu akutního nebezpečí ze strany komunistů, odešli.

Před komunistickým pučem v únoru 1948 byl opat i klášter pod tlakem členů KSČ, kteří se nastěhovali do prázdných domů po Němcích. I přes opakované žaloby a udání byl klášter a opat hodnoceni jako loajální vůči Československé republice. Po Únoru však ty samé úřady, které před tím rozhodly o nevině kláštera, zakročily a na opata tlačily. Ten nakonec odešel do Rakouského exilu.

Předzvěstí zakročení proti řeholním řádům byl monstrproces proti skupině Machalka a spol., která byla usvědčena z činnosti proti republice. Akce K byla akcí naplánovanou Státním úřadem pro věci církevní. Jednalo se o vyústění boje proti katolické církvi obecně. Akce K znamenala uzavření opatství ve Vyšším Brodě a internaci jeho obyvatel v některém z centralizačních klášterů, nejčastěji zamířili do kláštera v Oseku. Vyšebrodští řeholníci opouštěli svůj domov podruhé během 10 let.

Po druhém zavření byl klášter využit jako kasárna jednotek Pohraniční stráže. Dále zde bylo zřízeno Poštovní muzeum, které je funkční dodnes. Pak byla v areálu kláštera skladována technika místního zemědělského družstva. Klášter také začal sloužit turistům k prohlídkám.

Obnova po sametové revoluci nebyla snadná. Objekty, kromě Poštovního muzea, byly značně zchátralé a republika bránila předávání majetku zpět do rukou řeholníků. Brání tomu dodnes. Církevní restituce se táhnou a budovy, včetně unikátního gotického sklepa v klášterním pivovaru, dále chátrají. Nábor nových členů je v době, kdy je svět ovládán hlavně penězi a internetem, čím dal těžší. Málokdo má navíc katolickou křesťanskou výchovu. Přesto se místní komunita těší zájmu a bude tomu jistě i nadále.

Nejvhodnější metodou bádání byla práce s archiváliemi a rozhovor s převorem Justinem Janem Berkou, OCist. I přes vyčerpávající informace od pana převora chyběly některé časové úseky. Bohužel z období, kdy byla v klášteře uložena Hitlerova sbírka, nejsou žádné dokumenty, stejně tak jako z období socialismu. Ostatní fondy jak Národního archivu, tak Archivu bezpečnostních složek byly i přes obětavost místního personálu nedostatečné. Některé listy byly nečitelné či zavádějící. I přes tuto skutečnost jsem však mohl načerpat dostatek informací, které vedly k dokončení práce a mému osobnímu obohacení, zejména v oblasti práce s archivními prameny a metodou orální historie.

Seznam pramenů a literatury

1. Prameny

A) Prameny archivní

- Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra
 - o Fond bezpečnostních spisů po roce 1945, sign. 304-16-5/
 - o Fond Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-37-5/
 - o Fond Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-388-4/
 - o Fond Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-693-3/
 - o Fond Historický, sign. H-718/
 - o Fond Historický, sign. H-153/
 - o Fond 2M, sign. 2M:11109/
 - o Fond Vyšetřovací spisy, sign. V2771/
 - o Fond Z, sign. Z-10-932/
 - o Fond svazky kontrarozvědného vyšetřování, sign. 27512
Brno
- Národní archiv v Praze
 - o fond Policejní Presidium 1931-1940 42/J-4/6/
 - o fond Vilém Schaffer 43-1/90/
 - o fond Vilém Schaffer 43-20/
 - o fond Petr Zenkl 33-1/50/

B) Prameny vydané

- Sbírká zákonů republiky československé 1949

C) Prameny orální historie

- P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015
- Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

2. Literatura

- Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7325-130-7.
- Marie BUDÍNOVÁ – Milena JANIŠOVÁ – Karel KAPLAN, *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. [Díl] 1, Církevní komise ÚV KSČ ("církevní šestka"): Duben 1949 - březen 1950*. Brno: Doplněk, 1994. 504 s. Edice dokumentů. ISBN 80-85270-29-3

- Antonín HOBZA – Josef TUREČEK, *Úvod do církevního práva*. 2. vyd., opr. a dopl. V Praze: Nákladem Spolku československých právníků Všehrd, 1936. 480 s.
- Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. I., Fundace 12. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2013. 481 s. ISBN 978-80-246-2200-2.
- Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2. svazek, Kláštery založené ve 13. a 14. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 402 s. ISBN 80-246-0385-3.
- Dominik KAINDL, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4.
- Mojmír KALNÝ, *Církevní majetek a restituce*. Praha: Občanský institut, 1995. 28 s. Studie OI; č. 7. ISBN 80-901659-3-1.
- Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003. 571 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.
- Jiří KUCHAR – Jiří BERGER, *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*. Praha: Eminent, 2009. 271 s. Stíny Třetí říše. ISBN 978-80-7281-386-5.
- Jiří KUCHAR, *Hitlerova sbírka v Čechách. Obrazy, dary, psací stůl*. Praha: Eminent, 2012. 323 s. Stíny Třetí říše. ISBN 978-80-7281-433-6.
- Jan KUKLÍK a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*. Praha: Auditorium, 2011. 114 s. ISBN 978-80-87284-25-4.
- Josef PEKAŘ, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. V Praze: Vesmír, 1923
- Jaromír SEDLÁČEK, *Pozemková reforma: pět civilistických úvah o zaboru velkého majetku pozemkového a o tom, co se zaborem souvisí*. V Brně: Barvič & Novotný, 1922. 294 s. Sběrka spisů právnických a národohospodářských; sv. 12.
- Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.
- Václav VAŠKO, *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 2 sv. (267, 266 s.). ISBN 80-7113-035-4.
- Václav VAŠKO, *Dům na skále. 2, Církev bojující: 1950 - květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 466 s. ISBN 978-80-7192-892-8.

- Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997. 782 s. ISBN 80-85983-17-6.
- Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 597 s., [46] s. obr. příl. ISBN 80-7266-179-5.
- Martin WEIS a kol., *Kříž pod rudou hvězdou*. 1. vyd. České Budějovice: Jih, 2009. 262 s. Středoevropské dějiny; sv. 1. ISBN 978-80-86266-30-5.

3. Webové stránky

- *Akce K – 1950* [online], 2012 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-k>.
- *Dominik Kaindl* [online], 2008 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.zisterzienserlexikon.de/wiki/Kaindl,_Dominik.
- *Obnova klášterního života po pádu komunismu roku 1989* [online], 2009 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-klasterniho-zivota-padu-komunismu-r-1989.
- *Obnova řeholního ducha na konci 19. století* [online], 2009 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-reholniho-ducha-na-konci-19-stoleti>.
- *Po druhém zrušení kláštera – 1950 až 1990* [online], 2009 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Po-druhem-zruseni-klastera-1950-az-1990>.
- *Zemřel p. Vojtěch Ivo Kvapil, OCist.* [online], 2009 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/zemrel-p-vojtech-ivo-kvapil-ocist/>.
- *Životopis Tecelína Jaksche – Lebensbeschreibung von Tezelin Jaksch* [online], 2009 [citováno dne 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Lebensbeschreibung-von-Tezelin-Jaksch.pdf.

Seznam příloh

Textové přílohy

- 1. Přepis rozhovoru s převorem Justinem Janem Berkou – Archiv autora**

Obrazové přílohy

- 1. Zelený nátěr na zdech kláštera – Archiv autora**
- 2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie Vyšší Brod – Archiv autora**
- 3. Zpráva o protistátní činnosti opata Jaksche – ABS, fond Z, sign. Z-10-932.**
- 4. Záznam o emigraci O. Klaschky – ABS, sign. Klaschka**
- 5. Vyšetřování StB údajného kázání v německém jazyce – ABS, a. č. V-2771**
- 6. Pokračování vyšetřovacího protokolu – ABS, a. č. V-2771**
- 7. Evidence P. Xavera Švandy v internačním táboře – ABS, fond H, sign. H718-4**
- 8. Pokračování evidence P. Xavera v internačním táboře – ABS, fond H, sign. H718-4**

Textová příloha

Rozhovor s převorem Justinem Janem Berkou, 19. 2. 2015, přesný přepis

Takže já bych začal rokem 1918, který je takový stěžejní pro celé Československo, jak byl vnímán v klášteře s převážně německou národností mezi mnichy?

Tak tady to nebyla čistě německá národnost, tady to bylo, jak bychom řekli ti „Šumaváci“ maminka byla třeba Češka, tatínek byl Němec. To bylo tak promíchané. Takže nějaký otřes pro ten klášter nebyl.

Jak se vnímalo třeba tady ve vesnici či městě jakoby ten vznik toho Československa, že už není jednotná rakousko-uherská monarchie, že už teď jsou v Československu. Máte nějaké ty informace k tomu?

Moc takové informace nemám, ale myslím si, že se to nějak moc nezměnilo. Obyvatelé tady zůstali, měli svoje hospodářství, všechno fungovalo dál. Takže nějaká zvláštní nálada, co jsem slyšel od pátera Xavera, který tady prožil sto let, jehož jubileum jsme slavili nedávno.

K tomu se dostanu, protože měl vliv na dvojí obnovení kláštera. Takže na to se ještě budu ptát.

Ano, ano. Ten jako říkal, tedy nebyl pamětník, byl 15. ročník, ale co se jako říkalo, jak to bylo, že to otřes nebyl.

Dobře. Potom mělo to třeba vliv na pokles či nárůst bratří, kteří potom přistupovali do kláštera? Nebo to nastalo až za pana opata Jaksche.

No, oni někteří padli v první světové válce, museli narukovat, že jo, takže někteří nepřežili tu válku, hlavně ti mladí museli narukovat

Vlastně včetně budoucího opata Tecelína Jaksche

Ten ale tady byl, ten nenarukoval, ten byl až zvolený ve 24. roce.

Někde na internetu jsem vyčetl, že vlastně narukoval a byl i na italský frontě, kde působil jako kaplan jednotkám a pak se vrátil a působil tady dál.

Je to možné, víte, takovéto informace já sám nevím. To se vám přiznám, ty detaily já přesně neznám ohledně Tecelína Jaksche. Ale je to možné, ale vím, že byl potom učitelem náboženství, katechetou, v té době, takže to se asi brzo vrátil.

Tak to bylo jediné dobře pro klášter. A potom vlastně, po první světové válce, tady zůstala na klášteře velká válečná půjčka.

Retribuce

A jak přesně se s ní vyrovnával klášter? Na internetu jsem našel, že se podařilo vlastně během chvílky nebo během pár let splatit válečnou půjčku, čím přesně to bylo?

No ono to bylo hodně udělaný, že byly prodány různé majetky, že jo, ty statky některý.

Komařice například.

Komařice, Lomský dvůr, jo a jiný. Takže tím se to vlastně splatilo. Takže to splacení mělo určitou obět'.

A vlastně k tomu došlo až za opata Jaksche nebo ještě za opata Pammera, k tomu splacení té válečné půjčky?

Za obou dvou. Začal to ten Pammer a dokončil to Jaksch.

Potom k osobě pana opata Pammera, jak dnes vidíte jeho zásluhy o rozvoj kláštera? Protože nastoupil po populárním Leopoldu Wackaržovi.

No, tak veliký zásluhy měl pan opat Pammer. Tady vlastně zmodernizoval i ty budovy tady třeba tady ten nástup (dnešní vrátnici - poznámka autora), do té galerie tu secesní obměnu. Pammer pokračoval v tom, co začal ten Leopold Wackarž.

A ještě teď odbočím mimo téma, vlastně by mě zajímalo, víte, proč nechal Leopold Wackarž, vystavit věž ke kostelu, protože to není typický pro cisterciácké kláštery, protože to je údajně symbol pýchy, tak by mě zajímalo proč zrovna tady?

Jo, to bylo potom už tohle to rozhodnutí, že se může stavět věž, to už bylo někdy v 17., 18. století na nějaké generální kapitule, kdy se to povolilo a on to chtěl přece jenom ukázat, že ten klášter má určitou stavební posloupnost, že ano, tak to prostě nechal postavit. On byl veliký, pan opat Wackarž, veliký stavitel, že jo, on hodně ty fary tady v okolí postavil nový, Malšín že jo, Boršov, a to všechno, ty kostely poopravil.

Takže vlastně pan opat Pammer pokračoval v tom duchu.

No, pan opat Bruno Pammer pokračoval, hlavně pan opat Pammer má velikou zásluhu na stavbě té železnice.

Na to jsem se chtěl i zeptat. Že byl i v nějakém představenstvu

Ano předseda představenstva toho spolku drážního spolu s tím továrníkem a papírníkem Borákem, jo, ale takže hlavní zásluhu má pan opat Bruno Pammer na dokončení vůbec té idey pana opata Wackarže, že ta trať realizovaná.

Takže s tou myšlenkou přišel už pan opat Wackarž?

To už vymyslel pan opat Wackarž, ale to bylo teprve v plínkách. No potom Bruno Pammer postavil tu elektrárnu tady dole.

Jo, to jsem se právě také chtěl zeptat, taky že měl vliv na elektrifikaci.

Ano a to potom celý Vyšší Brod byl tím zásobovaný, že jo.

Takže v tomhle tom vlastně, jak bych to řekl, zmodernizování celé oblasti měl velký vliv.

A hlavně i pro obyvatelstvo dal práci, dál to pokračovalo, ty pily atd., to velmi podporoval.

A ještě jsem se chtěl zeptat na tu krátkou epizodu gymnázia, které se nacházelo tady v klášteře a později bylo přesunuto do Českých Budějovic.

No, tak to bylo hlavně tou odloučeností tohoto místa, že jo, studentů bylo málo, jo, a kdežto ty Budějovice přece jenom jsou centrem a byl zajištěn dorost studijní i pro ty profesory to bylo lepší.

Jo, já jsem si právě říkal, že jsem našel problém z hlediska prostoru, který byl nedostatečný zde v klášteře.

Ano, ano. To bylo velmi jaksi nevhodné.

A teď pozemková republika během první republiky.

Pozemková reforma.

Ano, pardon, pozemková reforma. Jak vlastně vypadala tady v tom, jak se konkrétně promítla na klášter?

No, tak samozřejmě museli nějaké ty polnosti, že jo, uvolnit. Podle tý Masarykovy to bylo 1921.

Ona trvala až do roku 1933. Myslím, že byla docela dlouho.

Ano, ano. Takže se muselo, určitá ztráta to pro ten klášter byla, pro to klášterní hospodářství a taky to teda zpomalilo splácení toho dluhu.

Hm, a když se podíváte takhle, byl to velký vliv jakoby na financování kláštera?

Byl, no.

Do jaké míry se muselo žádat o nějaké dotace nebo, to je vlastně moderní slovo.

No dotace ne, ale byly zastaveny různé projekty, modernizace pil, opravy kostelů, jo, potom chtěli ještě rozšířit tady tu mateřskou školu, co tady byly ty sestřičky, ten klášter, to všechno muselo být omezený.

A dostalo se potom vlastně s postupem doby na dokončení těch projektů?

No pak se ten klášter z toho jaksi prostě dostal, že dokonce se znovu po tom 33 tím roce to hospodářství rozjelo, takže klášter byl i hospodářsky silnej, že chtěl odkoupit od českého státu, Československý republiky nazpátek klášter Zlatá Koruna.

K tomu se dostanu právě, to byl záměr pana Jaksche, ale to ještě dokončíme, a prodej statku Komořice, bylo to v důsledku pozemkové reformy nebo právě aby se klášter vyrovnal s tou válečnou půjčkou?

Takhle ono to bylo asi podmíněno tou pozemkovou reformou, ale zároveň to prostě pomohlo, že ten klášter splatil ty dluhy.

Ted' jestli se mohu více věnovat osobě pana opata Tecelina Jaksche, protože je významný i z hlediska mimo klášterního, jaká byla obecná činnost ve Vyšším Brodu. Pokračoval také v tom duchu opata Pammera? Pokračovalo se v nějakých dalších projektech ve Vyšším Brodu, který by měl zásadní vliv na chod vesnice, nebo celého města?

No tak třeba dal zmodernizovat ten dům vedle kostela svatého Josefa, ten domov důchodců pro klášterní zaměstnance, jo.

Stojí tam dodnes ten domov důchodců?

Tam bydlí rodiny a ten dům stojí a vedle zároveň opravil kostel svatého Josefa pro českou menšinu a sám vlastně měl českou maminku, že jo, takže uměl perfektně česky, no a modernizoval nakonec tu mateřskou školu, poté tzv. spolkový dům, kde je dnes ten hotel Panský dům, tak to byl spolkový dům, že jo, tam se scházely ty různé spolky tady, mládež atd., zároveň zmodernizoval tady tu lékárnu, tady bývala dříve lékárna.

Tady přímo?

Tady jak sedíme (prostor pro hosty u vrátnice - poznámka autora), tomu se říká dodneška lékárna

To jsem ani nevěděl, přímo zde.

Ano, tak to zmodernizoval tu lékárnu, která běžela až do toho 46. roku.

Ted' by mě zajímala návštěva prezidenta republiky Edvarda Beneše, byla to čistě iniciativa pana opata Tecelina Jaksche, nebo ho k tomu donutila porada s někým dalším, že by to bylo vhodné kvůli tomu národnostnímu tření?

No takhle, on pan opat Tecelín znal už dříve, nevím z jaké příležitosti, prezidenta Beneše, jo, a když se dozvěděl, že Beneš teda tady bude mít návštěvu jižních Čech,

tak on už Beneš údajně dříve přislíboval, že přijede do kláštera. Ale potom k tomu nedošlo, ale ty události, vidíte, k tomu jaksi zapříčinily, že Beneš sem nakonec opravdu přijel a zároveň to byla taková demonstrace, že je klášter loajální vůči Československé republice. Prezident Beneš, tady byl v refektáři, se díval na tu sbírku a nechal tady ten prapor.

Jo to jsem se chtěl právě zeptat, já jsem právě našel, že opat Jaksch za války prapor schoval na nějakém statku.

Mlejně.

A to jsem právě nevěděl, že ten prapor tady zůstal od pana prezidenta, já jsem si právě říkal, jak se sem dostal, na to jsem se chtěl zeptat.

Já vůbec nevím, kde teď je,

On je ztracený?

Někam se to podělo v době komunismu, jo, to jsme se po tom pídili a vůbec není žádná zmínka o tom, kam to přišlo.

Už možná se nikdy nenajde.

Možná to má nějaký soukromník, který si to vzal v padesátých letech.

K padesátým letům se ještě dostanu. Potom jsem našel na internetu, že vlastně v roce 1938 tady bylo nejvíce bratří, kteří tady za celou dobu existence kláštera byli, a to je 73.

Ano, ano. Proto oni chtěli tu Zlatou Korunu.

Takže tady byla nevyhovující kapacita.

Ano, ano.

Vyčerpaná vlastně.

Nebyla vyčerpaná, ale už jich bylo dost, že by mohli klidně Zlatou korunu, která byla považována za cisterciácký klášter, když byl zrušený, pořád jaksi ten duch, nebo byla ta touha to obnovit.

A ještě k té Zlaté Koruně. Myslíte, že nedošlo k tomu obnovení právě v důsledku odsunu Němců pro druhé světové válce, protože jsem našel informaci, že to měl být čistě český, vzorový klášter pro cisterciáky a tady ten klášter měl zůstat čistě německý.

To není úplná pravda, poněvadž tamto mělo být zase smíšený, ale hlavně to zamezila válka druhá světová, Hitler.

Právě Zlatá Koruna se nacházela už v Říši nebo už v protektorátu?

Byla už v protektorátu. Pardon ne, v Říši, v Říši.

Já si to právě teď nepamatuju přesně.

Protektorát začínal i Velešína. Ta Zlatá Koruna byla v Říši.

Takže vlastně ta Zlatá Koruna doplatila na to, na Hitlera.

No, to jo.

Jak byl silně ateistický, anti křesťanský.

On zrušil náš klášter.

K tomu se dostanu právě. A teď...

Oni se lidé právě diví, že Hitler rušil kláštery, oni si myslí, že to byl katolík, a já říkám „jak jste na to přišli?“ On byl okultista vlastně, že jo, to byl satanista.

To vlastně i Heinrich Himmler byl tím hodně známý tím spolkem Thule.

To nemělo s katolictvím nic co společného.

To ano, a ještě jsem se chtěl zeptat, jaký zastoupení bylo v národnostech, jak tady bylo těch 73 bratří, jak procentuálně tady byli Češi a jak Němci?

No, když bylo obcování v tom 38 roce, tak se většina přihlásila k české národnosti, jak jsem říkal, to bylo promíchané, skoro nebyl nikdo čistokrevnej Němec. Ale Čech to byl třeba ten páter Xaver, maminka Češka, tatínek taky Čech, byli někteří takoví, že jo, ten Ignác Šeška, kdy ti vyloženě, prostě ale ti pocházeli od Budějovic, že jo, nebo od toho, ale co byli vysloveně odsud ti mniši, kteří pocházeli od toho Vyššího

Brodu, tak to bylo právě to smíšený, jeden z těch rodičů, co se tak promíchalo za ta staletí, oni všichni ovládali oba dva jazyky. To říkal ten páter Xaver. Česky i německy.

Důležitá informace. A ještě jsem se chtěl zeptat, myslíte, že k tomu nárůstu těch bratří nebo vlastně žadatelů bylo v důsledku popularity osoby opata Tecelína Jaksche nebo jak?

No, to byla obnova katolický církve, když si vezmete, že nejdřív los from rome, že jo, za Masaryka, pryč od Říma, tak se ta katolická církev v těch třicátých letech velmi revitalizovala, že jo, on byl ten katolicej den v 35. roce v Praze, ty statisíce lidí, takže ta katolická církev se jaksi znovu obnovovala a tohle tou cestou to mělo vliv právě na ten dorost, to nebylo jen tou opatovou osobností, sem přicházeli lidi kteří vůbec nebyli z tohoto kraje, třeba z Prahy nebo z Kladna.

Proč si myslíte, že byl populární zrovna klášter zde ve Vyšším Brodě, proč třeba nešli do jinýho?

Asi to bylo taky tím, že tady to bylo známý, tím že ten klášter je takovej, že oba jazyky mají tady, kdežto třeba Osek byl vyloženě německej.

To třeba právě po válce byli i obvinění z kolaborace. K tomu se ještě dostaneme

Ano.

To obvinění se neslo třeba i osobou Tecelína Jaksche a trošku to zbrzdilo obnovu kláštera a ještě jsem se chtěl zeptat, jestli i třeba tady propukali s nástupem nacismu v Německu, jakoby mezi bratříma nějaká národností tření, že se třeba jeden začal považovat za Němce, který chtěl zpět k Říši nebo tak?

Takhle, co říkal ten páter Xaver, co jsem ještě poznal ty, co žili po revoluci v Německu, to tady vůbec nebylo, naopak oni viděli v Hitlerovi velké nebezpečí, už to pociťovali.

Všichni teda jako?

Všichni, já myslím, že nikdo nekolaboroval a hlavně tedy už to bylo, že opat Tecelín Jaksch byl hrozně statečný, když tady vítali ty obyvatelé Hitlera ještě před zábořem, tak on zavřel vrata, to bylo něco jaksi neslýchaného, když byla atmosféra tady ve

Vyšším Brodě prohitlerovská, že jo, oni sem jezdí ti rodáci občas, co to pamatují jako děti, tak říkají, že se dneska stydí, že se nechali unést, když viděli, jak tady Hitler pojížděl, prostě házeli ty kytky pod kola jemu, že jo a prostě by mu nejradši spadli pod to auto a byli by rádi, když by zahynuli pod Vůdcem, jo tak se styděli. A on opat byl tak statečněj, že ho sem nepustil, zavřel vrata a Hitler nemohl do kláštera jít, byl z toho znechucenej.

Chtěl se sem tedy jít podívat?

Jistě, on to chtěl vidět a proto byl tak znechucenej, že odřekl i oběd v hotelu tady nějakým ve Vyšším Brodě, Šumava to myslím byl, Böhmerwald, a nakonec jel pryč a večerel ve Chvalšínách.

To vlastně mělo asi i za následek, že pan opat byl pak zatčený a zavřený?

No, ano, hned, pan opat Tecelín Jaksch byl zavřený mezi prvními po vyhlášení protektorátu, gestapo v Linci si pro něj přišlo v 39. roce a chtěli, aby si bratři zvolili jiného opata, a oni nechtěli.

To vlastně byl páter Dominik Kaindl, který napsal i stručné dějiny kláštera.

Ano to byl opat-koadjutor, kterého si zvolili bratři, aby kdyby Němci něco chtěli, tak aby si nenadiktovali nějakého kolaboranta odněkud odjinud, že jo.

Ano to jsem se právě chtěl zeptat, z jakýho to bylo důvodu takhle?

Oni si ho bratři zvolili, ještě než zavřeli pana opata, on to chtěl, on byl dál pořád právoplatný opat.

Teď se ještě vrátím, jo, k předmnichovským událostem. Údajná střelba na příslušníky Stráže obrany státu. Je to fakt jenom legenda, že si to vymysleli po válce, aby měli odůvodnění, protože Němci tady byli silně proti český?

To někdo střílel, ale je vyloučeno, že to byl někdo z bratrů nebo z kláštera, to se pak rozšířilo, aby byla záminka proti klášteru po válce.

Dobře.

To říkal právě i ten Páter Xaver.

Ano na to jsem se chtěl zeptat, protože jsem doufal, že jste ještě zažil pana Xavera.

Ano to zažil, já jsem sem přišel hned po pádu komunismu, že jo.

Ano k vám se ještě taky později dostanu, jestli to nebude vadit a nějaké otázky na vás. Ano a pak jak snášel pan opat Jaksch internaci v klášteře Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova? Bylo to pro něj těžké?

To víte, on tam hodně pomáhal sestřičkám, když ho pak propustili z toho vězení a očekával konec války každou chvíli, aby se mohl vrátit do Vyššího Brodu. To asi víte, že pan opat je pořád čestným občanem Tišnova, že zachránil tam, ti partyzáni tam postříleli ty Němce a oni pak chtěli popravit lidi a on to vyjednal a dodnes je čestný občan a to víte, tak to snášel, že pořád myslel na svůj klášter a na ty bratry, kteří byli rozprášeni, někteří byli v Dachau, že jo, taky zavřený.

Na to jsem se chtěl zeptat. Kolik bratrů z Vyššího Brodu šlo na frontu a kolik jich bylo zavřeno pro svůj odpor k nacismu?

To takhle přesně nevím, ale v 41. je vyhnali všechny.

Ano a mohl tady zůstat někdo jako nějaký správce?

Ano, to byl ten páter Alois Martašlégr, který tady původně vedl pivovar. Jo a ty účetní knihy.

Kolik bratrů se nevrátilo z fronty nebo koncentračních táborů?

To vám takhle přesně neřeknu, ono to bylo pak už tak dramatický všechno, že vím, že některý se vrátili až v 55. roce ze zajetí ze Sibíře, to vyjednával ještě pan opat, ten ale zemřel v roce 1954, ale vrátili se, sem samozřejmě nemohli, ale vrátili se do toho kláštera Rein, že jo, atd. No ale ti vyloženě, co byli vyhnáni do protektorátu v roce 1939, museli odejít, jako třeba páter Xaver, byli vyhnáni do protektorátu a tak ti se potom v roce 1945 vrátili některý, no a některý tam v tom Dachau zemřeli, páter Englhand.

Ještě jsem našel Englhand, Engrebal Blechl?

Ano, to byl on.

Jo, takže teď se dostáváme k době, kdy byl klášter poprvé zrušen, jak moc se zde projevila činnost SS, kteří tady měli ze začátku svoji jednotku, kromě toho, že natřeli celý klášter nazeleno, jak výrazně se to projevilo? Bylo tady něco zničeného? Nebo se ke klášteru se chovali normálně?

Je zajímavé, že vlastně oni moc toho nezničili, kostel zůstal stejný, samozřejmě ukradli nějaké rukopisy, potom ale hlavně sebrali hodně nábytku z té budovy, jak je dnes Poštovní museum, z té prelatury, to údajně rozprodávali do Lince a tak dále, jinak takový ty cenný věci sebrali z té prelatury, nábytek, ale jinak na pokojích nic nebylo, jen postele, oni tam pak ubytovávali uprchlíky z té Besarábie, co tady byli, a hlavně pak hlídali tu obrovskou Hitlerovu sbírku.

Ještě jsem se chtěl zeptat, jestli se ví, proč natřeli celý klášter na zeleno, z hlediska maskování mi to nepříjde až takový.

Jo to bylo kvůli bombardování, kvůli průzkumným letům, ono to s tou přírodou lépe splynulo

Já jsem si právě říkal, jo to jsem chtěl, ta barva je pozůstatek toho?

Ano to je, příští rok nebo vlastně letos to budeme dělat tu fresku z druhé strany, pak tady tohle ještě časem až to dostaneme nazpátek.

K restitucím se ještě dostaneme, teď k té Hitlerově sbírce, víte, kolik tady bylo přibližně uměleckých děl? Já jsem někde se dočetl, že to bylo přibližně 23 kamionů, které poté Američani odvezli, bylo to v knize Hitlerova sbírka v Čechách, na autora si teď nevzpomenu.

To já vůbec nevím a byl to pan Kuchař. Tam najdete přesné informace, já tyto informace neznám, já když to potřebuji tak se také dívám do té knihy, tam to je přesně napsané.

A teď, co tady bylo nejcennější? Máte nějaký doklad o tom, co tady bylo nejcennější z té Hitlerovy sbírky, vím, že tady byla Mannheimerova a Rotschildova sbírka.

Ano, to bylo těch Židů, co zahynuli, hlavně holandských židů, že jo, co byli v Osvětimi, tak to takhle přesně nevím, možná to tam píše ten historik ten Kuchař v té knize, pak tady byl ten pan Motl, Stanislav Motl, ti to přesně vědí, já tady to opravdu nevím.

Nalezl jsem, že tady byla i Múza od Canovy.

Ano, to ano.

A poté, co tady zůstalo v tom klášteře? Víím, že neodvezli všechno, něco tady zůstalo třeba sochy Rozsévače a podobně.

To ano, ale to poté vzali a je to na Hluboké,

Aha, takže to pak vzali komunisté?

To já Vám takhle nevím. Bud' oni, nebo Američani, já prostě nevím.

Dobře a teď se dostáváme k roku 1945, kdy byl konec války, a nastala vhodná situace pro obnovení kláštera, jak moc velké byly problémy? Nalezl jsem v Archivu bezpečnostních složek informaci, že určitou dobu byl vyšebrodský klášter brán jako jeden správní celek s klásterem Osek, z toho důvodu nechtěli obnovit klášter zde, pozemky měly propadnout státu i všechno ostatní, jak moc musel opat Jaksch dokazovat, že nekolaborovali, spíše naopak, že tady ten klášter byl loajální vůči státu?

No hodně, protože on tady byl již šikanován těma místníma komunistama, ale tím že ještě v Praze byl Beneš a demokratičtí členi vlády, tak on tam jezdil a loboval, můžeme říct, aby klášter zůstal, aby nás nedávali do jednoho hrnce s Osekem.

A teď kolik vlastně bylo odsunuto bratrů v rámci toho, že byli Němci nebo se přihlásili k německé národnosti, kolik jich bylo odsunu nebo jinak, kolik tady zůstalo bratrů po obnovení kláštera nebo po odsunu?

No takhle, ten odsun pak byl veliký, ti co se vrátili z koncentráků nebo z fronty, kde většinou byli u sanitární služby jako klerici, tak museli odejít do Německa nebo Rakouska do Reinu či Wilheringu, takže zde zůstala velmi malá komunita, to bylo asi 5 bratrů.

A mezi nimi páter Xaver?

Páter Xaver, páter Ivo a ten už taky zemřel.

Takže z té doby už nežije nikdo?

Nikdo

Škoda, a teď jaké byly další nástrahy ze strany místních v tom zabránit obnově kláštera?

No to víte, ti komunisti tady jaksi řádili, pana opata několikrát zadrželi, dělali prohlídky tady v klášteře, stěžovali jim život jaksi. Tady jinak ti lidi, to vyprávěl páter Xaver, ti lidi je měli celkem rádi, ale to byla určitá skupina lidí těch komunistů. Jo, protože ti bratři dál učili to náboženství, oni sem pak přišli ti Rumuni, oni jim pak sloužili, to byli katolíci většinou a oni říkali, to opět vyprávěl páter Xaver, „dejte nám farárka jinak vám nebudeme robít““. Tak proto on jezdil ještě s tím druhým na motorce do Malšín sloužit mše svatý těm Rumunům, českým Rumunům, to byli katolíci. Takže jaksi celkem měli rádi, ale určitá skupina těch horlivých komunistů se snažili pana opata, do poslední chvíle ho otravovali. Samozřejmě dokud žil Beneš, tak to šlo. Poté to pak byl už konec.

A ti Češi, kteří tady pak zatápěli, byli to původní obyvatelé Vyššího Brodu?

Ti sem to přišli zabrat, ale jinak většina ti lidí, co sem přišli, tak ten klášter měli rádi. To i páter Xaver říkal, že sem přišli a chodili do kostela, zdravili a bavili se. To byla prostě malá skupinka lidí těch komunistů, co rozdmýchávali všechno atd.

Takže vlastně chtěli asi určitou satisfakci právě kvůli těm 6 nebo 7 letům poroby.

To nevím to již bylo spíše ideologický, to byla horlivost.

A to bylo už v tom 46. roce?

Ano, to už bylo v tom 46. roce, to bylo ideologicky proti církvi.

A ještě jsem se chtěl zeptat, byl tady i přes tady ty události, nějak novic nebo kandidát?

Ano, přišli, páter Ivo Kvapil, ten zemřel před 6 lety, v roce 2009, páter Robert, to už bylo ztížený, oni tady už pořádně nemohli mít noviciát, takže byli některý v Budějovicích v semináři, to už bylo velmi, ten mnišský život byl velmi těžký. Pořád neklid a tak.

Jak se vnímalo i přes ztížený podmínky, únorový převrat? Viděli to tehdy jako velký nebezpečí?

To oni byli naprosto realistický.

Takže i v případě nacistů i komunistů věděli, že to bude?

Ano, oni věděli, že jedno zlo vystřídalo druhý, to říkal ten páter Xaver.

Kolik bratrů tady zůstalo do Akce K, která v Československu de facto rušila kláštery?

Myslím, že 4 nebo 5. Ale u nás to bylo právě později, to jste možná našel?

Nene, já našel, že to bylo během Akce K.

To říkal páter Xaver, že všude jinde již byli pryč, servité v Nových Hradech, minorité v Krumlově, ti již byli v těch pracovních táborech, sem přišli až v noci z 3. na 4. května. To když páter Xaver v komplementáři ulehal ke spánku, tak pro něj přišli a jeli.

A ví se, proč došlo k takovému zpoždění?

To oni asi nestíhali.

Pan opat Tecelín Jaksch Československo opustil před Akcí K?

Ano, on byl vyloženě vyhnaný, on musel odejít.

A bylo to z hlediska, že měl otce Němce nebo to bylo štvání těch komunistů?

To bylo kvůli tomu štvání.

Já jsem právě v Archivu bezpečnostních složek našel, že byl obviněn z přijetí velké peněžní částky od špiona Zenáhlíka, aby mohl legálně vycestovat do Rakouska, což mi přišlo komické, protože když někdo může legálně cestovat, tak nepotřebuje půl milionu na to, aby mohl vyjet ven.

To už bylo přehnaný a smyšlený.

To mě na tom pobavilo, takže pro jistotu jsem se chtěl zeptat. Byli všichni bratři uvězněni po Akci K nebo se tomu někdo vyhnul?

Všichni šli do těch pracovních táborů

A byli rozmístění různě nebo pohromadě?

Různě, některý byli v Králikách, některý v Želivi, Oseku, oni je rozházeli.

Dobře, tak nyní se dostáváme na nejdelsí období, kdy byl klášter zrušen. Co se s klášteřem dělo poté, co museli bratři odejít? Někde jsem četl, že tady měl být sklad JZD.

Ano.

Někde zase, že armáda tady měla sklad.

Armáda tady byla, v těch soudních budovách tady měla kasárna Pohraniční stráž. Oni sem dodnes jezdí, ti pánové, dnes jsou již staří a říkají, že tady sloužili a byli tady do roku 1968. V tu dobu postavili ty nové roty.

Probíhala nějaká údržba budov nebo to nechávali chátrat a jen to využívali?

Nechávali to chátrat.

I ty kasárna, která vlastně využívali?

Po tom, co odešli, tak to zdevastovali. A my jsme teď to návštěvnický centrum opravili, teď jsme opravili na té soudní budově, kde bylo velitelství, střechu. V pivovaru byly státní statky, to nebylo JZD a ten dál chátrá. Statky tady byly až do roku 1989, tam měli prasata a jen to využívali, jakmile to začalo padat tak se přestěhovali do další budovy. Pak tady byl památkový úřad, státní vědecká knihovna našťástí spravovala místní knihovnu, jinak by to byla nedozírna katastrofa.

A chtěl jsem se zeptat, na Závišův kříž, cyklus mistra vyšebrodského oltáře a ještě něco bylo před válkou přesunuto do Prahy, vrátilo se to sem nebo to zůstalo v Praze?

Něco se sem vrátilo a pak se to v tom 50. roce odvezlo do Prahy, cyklus obrazů Němci zašantročili a poté ho odvezli spolu se sbírkou do solných dolů. Američané ho poté vrátili a pan opat rozhodl, že zůstane v Praze, aby byl trochu očištěn. Nyní jsme zase vlastníky tohoto cyklu, v Praze jsme ho nechali jako zápůjčku.

Do kdy je to zapůjčeno do Národní galerie?

Zatím na 15 let a je tam opce na další prodlužování.

A myslíte si, že to se cyklus vrátí sem nebo zůstane vypůjčený v Praze?

To víte, 15 let je dlouho, je mu tam dobře a z téhle perspektivy nevíte ani co bude s Národní galerií. Všechno se dnes redukuje a zatím neuvažujeme, že bychom sem vzali.

A kdyby došlo k rekonstrukci prostor, kde by mohlo dojít k umístění toho cyklu?

To je zatím na dlouhou dobu, to vám nepovím, na to se ptají pořád novináři, například televize Nova.

Kdy byl zavřen klášterní pivovar?

Klášterní pivovar byl zavřen údajně po Akci K, ono to šlo poté zu grunt.

A je pravda, že pivovarnická technika byla odvezena do Prahy, kde se stále používá?

Údajně ano, to je už 10-15 let, co tady byl jeden sládek. Ten pivovar byl totiž modernizovaný, v roce 1938 byla velká pivovarnická výstava v Linci, kde bratři zakoupili nové vybavení a údajně se to v 50. letech vzalo snad do Staropramenu Před těmi 10 lety to tam bylo i s nápísem o tom, že to patří do klášterního pivovaru ve Vyšším Brodě.

K tomu pivovaru, plánujete ho obnovit?

Není náš, to je státu, není restituovaný a tak padá. Ještě nic nevydali, to oni nechají spadnout.

Jak to vypadá s navrácením?

Špatně, ještě nic nemáme.

Tedy celá horní polovina není vrácená?

Ano ten pivovar a ty stáje, to všechno padá a patří to státu. Kdyby se o to aspoň postarali, tam jsou nádherné gotické sklepy a to je úžasná budova a to nechají spadnout.

A kdyby náhodou k tomu došlo a vrátili vám to, chystáte obnovu?

No, to také záleží s těma lesama, přece když nám je vrátí, dříve nám je Rožmberkové dali a ten klášter byl živ z těch lesů a to nám také prodlužují a to také záleží, z čeho

to dát dohromady. My bychom to již dávno z evropských fondů, ale nemůžeme, protože nejsme vlastníci, my jsme si říkali, aspoň střechy jako u tady těch budov, kde se napřed udělaly střechy a poté zbytek. Ale dál my nemůžeme ani z těch evropských fondů čerpat, protože nejsme vlastníci, to je stát, že jo.

Takže vlastně tady se nacházíme v situaci, kdy stát stejně jako po tom zrušení kláštera teda během té obnovy po druhé světové válce tak kladl různé překážky nebo je to spíše zdlouhavá práce pozemkového úřadu?

No, tak to je všechno, že jo, restituční zákon byl schválen před třema lety a dodnes to není hotový, pořád se dělají nějaký průtahy.

A myslíte, že je to daný změnou vlády? Vlastně Nečasova vláda na tom trvala a teď, když pan premiér Sobotka tvrdil, že je potřeba udělat nějakou revizi a podobně, myslíte si, že je to z tohoto důvodu?

Já nevím, oni tvrdí, že nemají lidi, že všechno prověřují, že propustili hodně lidí a teď je to pravda asi, že ten ministr Bendl propustil asi 300 lidí na těch pozemkových úřadech, ale zase něco nabrali, takže já vám takhle ty politické věci nevím, jenom prostě vím, že to všechno strašně dlouho trvá, a tak celkově asi taková vůle k těm restitucím není, že jo. Pořád je to tak jakoby ideologicky.

Což je děsná škoda.

Je, my nic nechceme neprávem. Co nám dali Rožmberkové a klášter z toho žil.

Teď jsme trochu odbočili, co se dál dělo tady za té komunistické nadvlády, po tom roku 1968?

To byly pořád státní statky.

A s tou dolní částí? Ta se nechala chátrat?

Ta chátrala, pak potom byly v kostele a knihovně prohlídky údajně, to patřilo pod ten památkový úřad, že jo, takže to ale jinak se nic nedělo.

Takže nevíte o dalším využití?

To poté, zaplat' pán Bůh, ta prelatura, tam v 70. letech přišlo to Poštovní museum, ti si to pronajali a ti to zachránili. I když teď jsme tam také všechno opravili.

Tak aspoň něco.

To ano bylo to tam tak přece jen kulturnější. Ale jinak když jsme přišli, tak jsme museli hned střechy opravit, dovnitř pršelo, kdyby ten komunismus byl dál tak i ta knihovna padla, tam už pršelo do té knihovny. My jsme jako první pomocí té rakouské kongregace, do které patříme.

To jsem se chtěl zeptat, furt je to jakoby to předělání, ono dřív se vznikem Československa došlo k rozdělení těch církevních sfér.

Tak to už není.

Takže to zůstalo, jak to bylo?

Ano, do toho roku 1924. My jsme teď znovu členem kongregace Nejsvětějšího srdce páně. Což je historická provincie, kam ten klášter patřil.

A je to dobře pro ten klášter nebo by se měl lépe jakoby v český provincii?

Náš klášter je stejně samostatný. Právně.

Teď se dostáváme vlastně k pádu komunistický vlády, jak probíhala druhá obnova kláštera, co všechno bylo za nástrahy, byla vstřícná demokratická vláda?

Byla vstřícnější než teď. To bylo v těch 90. letech, to byli ti dva staříčkový dědečkové, kteří sem přišli, to byl ten páter Ivo a páter Xaver, který dostali tu část, že prý bude druhá vlna, pak už k tomu nedošlo. Tak ta doba byla vstřícnější, ta demokracie atd. Ale to víte, přišli do zdevastovaného kláštera, neměli kde bydlet. My jsme bydleli u té sestry pátera Xavera.

A vy jste se již účastnil tohoto obnovování?

Ano, to já jsem ale hodně studoval, to mě poté poslali otcové na studia, na formaci do kláštera Langvaden v Německu, poté do Heiligenkreuz u Vídně, kde jsem vystudoval filosofii.

Takže přímo jste se kvůli studiu nepodílel na klášterní obnově?

Ne, to jsem se podílel, protože jsem zde byl na prázdniny a to všechno.

A kdy došlo k tomu datu k obnovení kláštera?

V tom roce 1990.

Takže to sedí s informacemi na internetu?

Ano.

Dobře a jakoby jak byste zhodnotil tu zásluhu pátera Iva a pátera Xavera?

Tak velikou, to víte, na stará kolena přišli do kláštera a oni byli šťastní, že jsou zase ve svém klášteře, že jo, ti byli stateční, ti měli silnou víru v Boha, oni si říkali tohle to je boží místo a my jsme to sem přišli obnovit. Takže to vidím opravdu plně, šli do neznáma, nebo ne do neznáma, ale oni to znali, ten Páter Xaver vstoupil v těch třicátých letech před tou válkou, takže byl šťastný. Ale my jsme neměli kde bydlet, jak to bylo zdevastovaný.

A potom jak probíhala ta obnova? To bylo na základě těch darů v rámci provincie? Nebo jak to bylo finančně?

Tak hodně nám pomohla ta rakouská provincie, ta kongregace se tomu u nás říká, taky chodily dotace z ministerstva kultury, ne moc, ale něco ano, tak z toho. A poté se také něco vydělalo na prohlídkách, protože se převzal ten prohlídkový provoz, z toho se také něco vydělalo.

Teď by mě zajímalo, jaké je soužití s turisty, kteří sem chodí na ty prohlídky? Jak to vnímáte vy jako obyvatel kláštera, neruší vás to nebo něco podobného?

No, takhle my jsme stranou, takže tohle to nám dělají zaměstnanci, brigádníci a současně jsme rádi, samozřejmě to máme udělané tak, aby nás to nerušilo, ty modlitby v tom kostele, ale ty jsou udělané tak, že nejsou prohlídky, že jo, to je dnes fenomén tomu se nevyhneme, to támhle jsem byl nedávno v tom našem klášteře Poblet, že jo, ve Španělsku, no tak tam přijde 3 miliony turistů za rok. To je UNESCO, to je něco strašného, ale my to máme také zvlášť, že se snažíme, my tam máme zahradu, tam se nikdo nedostane, že jo, to je pro nás pro klid, tak v současné době je ten fenomén turismu takový, že z toho žijeme a můžeme opravovat, když nemáme ty

restituče. A zároveň je to taková určitá křesťanská katecheze, protože když vidí to nádherné křesťanské umění, a lidi občas se tak zamýšlejí nad tím, proč to tady je, kvůli Pánu Bohu, že jo, takže to má široký rozměr, jak bychom řekli duchovní.

To třeba já když jsem zde byl na prohlídce, tak na mě zapůsobilo měnění obrazů podle liturgie a to je také důvod proč jsem se rozhodl psát tu bakalářku právě o zdejším klášteře. A chtěl jsem se ještě zeptat, jak došlo k návratu tridentské mše? To bylo z jakého hlediska?

To bylo to motto proprio, že jo to Benedikt XVI., a to tady ta mše svatá tak to je špatný název, oni tomu říkají tridentská mše a ona to vůbec není tridentská mše, páč tahle je již od dob apoštolů a církevních otců, od dob Řehoře Velikého, a ona je pro ty mnišský komunity, které jsme viděli ve Francii, tak i ten klášter Heiligenkreuz, který sice nemá tridentskou, ale má latinskou liturgii, tak je to pro mnichy kontemplativnější.

A když byste chtěl vysvětlit, jako laikovi jaký je rozdíl mezi tou latinskou a tou druhou?

To se nedá říct, že to je latinská a to je česká, to je prostě mše svatá, která je starobylá od dob Řehoře Velikého, je tam více ticha, více mlčení jo, je to více kontemplativnější, tak bych to asi řekl. A pro ty mnichy je to ideální, a zároveň nejen pro ně. Zároveň vidíme, jak chodí víc lidí hlavně v létě než na tu českou. To má zaprvé: tahle mše svatá je universální, tady je hodně Holanďanů, Rakušané, samozřejmě, že čteme poté česky evangelium, i kázání je česky ale zpívá se tam kousek gregoriánského chorálu, takže ono to je opravdu takové rojímavé a to dnešního člověka táhne.

A to je vlastně jediné dobře, protože si myslím, že v dnešní společnosti, v České republice tohle strašně chybí, aby ti lidé více chodili do kostela, protože tam může nejen více rozjímat s Bohem, ale i může najít ten klid.

Ano tam je hodně ticha, mlčení a zároveň je tam ta chorální mše, to ordinarium. No to jsou ty antifony, jak říkal Mozart: „ Co bych za to dal, kdybych napsal jednu antifonu ke gregoriánskému chorálu, to by celý svět spálil.“ To není jenom mše, to sloužilo hodně tomu oficiu, těm cisterciákům, to znamenalo, že svatý Benedikt píše v řeholi, že mniši se mají scházet 7 krát denně podle žalmu 108. Celý žaltář se máme

pomodlit, to patří k tomu oficiu. Tak jak to celý Benedikt chtěl, máme ty staré cisterciácké knihy, ten návrat ke kořenům.

To jsem se chtěl zeptat, jestli je ten návrat tak důkladný?

Ano, officium, nejdříve bylo to officium a poté teprve se zavedlo tohle, my jsme napřed měli mši svatou podle nového ritu, ale nejdříve jsme měli officium, ty chórové modlitby 7 krát denně, ten plný žaltář, těch 150 žalmů, poté se zavedla po nějakém čase i ta mše svatá podle starého ritu. To se říká, klasický římský ritus, tridentský to není pravda, to se tak říká, že to bylo na té tridentské jako řečeno, že to je vodítko pro ty ostatní rity, například dominikánský nebo cisterciácký. Na tom koncilu to bylo znovu jaksi deklarováno. Tahle mše je z dob apoštolů a svatý Řehoř Veliký napsal ty gregoriánské chorály, tohle všechno.

A je teda z pohledu toho, když se podíváte, kolik chodilo věřících na tu mši předchozí a teď na tu novou, tedy starou?

No, takhle v zimě je to míň, v létě ono se to jaksi už ví, takže přijedou lidi i z Rakouska, pak ti, co jsou tu na dovolený, já mám pocit, že chodí více teď v létě, co máme ten ritus klasický římský, ono to má pak další věc, ono to v těch lidech jaksi vzbuzuje touhu po svatý zpovědi, takže více zpovídáme, poněvadž je to více rozjímavé, to je starobylé, my obdivujeme ortodoxii a nevím, a sem občas přijdou Ukrajinci, co tady dělají, jo to jsou řeckokatolíci, a to říkají, že to je krásný, je to starobylý, tam není nic vymyšleno, to je prostě na Boha, pro ostatní.

A ještě jsem se chtěl zeptat, už se chýlíme ke konci, jak vypadá život v klášteře v moderní době? Táhle máte krabičku na internet, jak to tady teda vypadá?

Ano to máme jediný internet tady v kanceláři a to vlastně slouží k tomu, že máme objednávky, komunikace s Římem nebo s oficiem církve, a to je jenom tady a to je opravdu pouze pro toho, kdo má na starosti hospodářství, jinak nikde v klauzуре neexistuje internet. Já mám mobil jinak nikdo, ten kdo chce jít k nám tak chce od toho být osvobozený, je to velká závislost.

To vím i z vlastní zkušenosti. A jak tvrdá je ta klauzura? Je pořád stejná nebo jsou nějaká uvolnění?

No to se nedá říct, klauzura má především chránit mnicha aby tam měl ticho, aby tam měl tu samotu, a všechno to slouží Pánu Bohu, my tam nemáme televizi, nemáme rádio, je tam postel, stolek, malinká společná knihovnička, co máme společnou, poté máme duchovní čtení společné, jinak prostě, když někdo chce jít k nám, tak nejsme vyloženě pastorační řád, ale jde o to hlavně chválit Boha, Ora et Labora, to charisma benediktínský můžeme říci. Samozřejmě se z té klauzury vychází, to je samozřejmě kdy se tady dělá, ale že by někdo šel večer na špacír do města nebo na kafe, to neexistuje.

Takže se to pořád drží?

Ano, máme společné vycházky, po mši v neděli odpoledne, nebo když jsou svátky, tak jdeme do lesa, někdy děláme čas od času nějaký výlet třeba to kláštera, když něco potřebujeme, tak se jednou za čas udělá nákup, třeba do Budějovic do Makra, já mám na starosti tady styk s veřejností, takže musím navštěvovat úřady.

Ale to vám asi vyplývá z vaší funkce tyto pravomoci?

No, musím, bohužel, nechtěl bych, ale musím, někdo to dělat musí, ono je to spíš, abychom nebyli moc rozptýlení, tady je ta zaměřenost na Boha.

A chtěl jsem se zeptat, již jste zmínil Ora et Labora, jak to probíhá teď, když klášter nemá navráceny všechny pozemky a budovy, jak to probíhá ta práce? Jsou to třeba rekonstrukční práce?

Tak na ty rekonstrukční práce to máme stavebního technika, to jsou různé firmy, to sami neděláme.

A to heslo Ora et Labora máte jak?

No tak třeba na zahradě, postavili jsme i elektrárnu, máme vodní elektrárnu, co jsme koupili starou, máme středověký vodní kanál, takže máme vodní právo a teď jsme postavili druhou vodní turbínu, co jsme postavili s pomocí rakouských přátel, tak jeden bratr má na starost tu elektrárnu, pak prodáváme proud, protože musíme z něčeho žít, protože nedostáváme na provoz peníze od biskupství, nebo od státu. U nás ta odluka od státu už je, nám nic nedali a musíme si na sebe vydělat, že jo.

To je asi podle toho principu, že klášter byl vždy samostatný, tak se k tomu asi hned vrátilo od začátku.

On ten zákon vůbec nepočítal s kláštery, oni počítali, že v tom roce 1950 jsou kláštery zrušený a farnosti taky, to od začátku musíme my, já tady na zimu propustím zaměstnance, protože bychom je neměli čím živit, poté až se začne vydělávat. Další mnich má práci v prádelně, to co je potřeba dělat doma, koordinace stavebních prací a oprav, takže práce je dost. Z části budov, které jsme dostali před dvěma lety, chceme udělat duchovní centrum, ne pro vodáky, ale pro ty, kdo chtějí tady rozjímat a chodit do lesa a také pro rodiny. S panem starostou jsme mysleli, že v budově soudu by bylo multifunkční zařízení, kde by se třeba předávalo vysvědčení nebo komorní koncerty, ale to je tak zdevastovaný, že to nejde. Teď jsme opravili kostel s pomocí německých přátel.

Jak nyní vypadá soužití kláštera s obyvatelstvem Vyššího Brodu?

Pan starosta a zastupitelstvo ví, že patříme k sobě, turisti sem přijedou a jdou na jídlo a nakoupit.

Pan starosta chce tedy spolupracovat?

Ano, chce. To je nezištný člověk, oni již v 90. letech přišli a nenarazili jsme na žádné problémy, oni se snaží vyjít vstříc. Dělají v gotických sklepech koncerty a takové kulturní věci.

Kolik je tady bratří?

5, už 5, já říkám už, protože to není fabrika na rekvalifikační kurz, to Pán Bůh musí volat.

Jsou tady tedy žadatelé?

Jsou, ale oni jsou některý hodně konvertiti, oni uvěří a hned chtějí vstoupit do kláštera, ale to nejde, oni musí nejdříve žít ve světě, aby si byli jisti, že se chtějí věnovat Bohu, ale pomaličku to vždycky přes léto sem jezdí, teď máme jednoho zájemce, je mu 18, on bude maturovat a ten sem jezdí.

A jak to vidíte se zájemci, je jich hodně nebo málo?

Musíme říct, že ta doba je sekularizovaná, ti lidé již nemají takový základ víry, jako dřív, ještě já jsem ho měl, to jsme vyrůstali s bráchou, ten je taky kněz, sice strahovský premonstrát, takže my jsme od malička byli vedení k té víře, otec nám jasně říkal, nevěř komunistům, nevěř tomu, co ti říkají ve škole. Z tohoto pohledu to má dnešní člověk těžší, než jsme měli my, poněvadž má tolik nabídek, a to je těžký se Bohu odevzdat, ale to je Boží tajemství, on si povolává, to není na nás, jestli je nás hodně nebo málo. Dnešní člověk má obtížnější situaci zaslechnout ten Boží hlas, to jak má ty media, a oni na to hlavně vidí, on přijde třeba zájemce a on třeba se chce od toho všeho osvobodit, od těch kontaktů se světem, ale třeba po měsíci se ptá, jestli by mohl na internet. Aby o něm zase někdo něco věděl. Ten člověk má pocit, že jestli není v kontaktu přes Facebook, tak jako by nežil, ale o to jde, prostě prioritu se oddám Bohu a budu mít čas a hlavu na duchovní četbu a poznávání Boha a Pána Ježíše.

A proč si myslíte, že třeba klášter v Nových Dvorech je tak úspěšný? Je to třeba proto, že je moderní? Nebo protože je to relativně nový řád v Čechách?

Tak napřed si musíme uvědomit, že ten dům přišel z Francie, celý to založení přišlo z Francie, kdežto sem, tady to nebylo, my jsme začali od nuly, tam přišli mniši hotoví, z kláštera, který má dorost a je to ještě mezinárodní komunita, ono i v tom Novém Dvoře, tam jsou Španělé, Holanďané, myslím i Afričana z Nigérie, to je mezinárodní komunita. To jsou pak úplně jiné výchozí podmínky. Dodnes je tam vedení z Francie.

Takže klášter Vyšší Brod se snaží být českým klášterem?

Tak nesnažíme se, co ti dva otcové co se sem vrátili takřka z vyhnanství, tak nepřišli žádní lidé z třeba rakouských klášterů, kteří by pomáhali. Takže začínáme od píky s pomocí Boží, ale zase jsme měli formaci v Heiligenkreuzu, jeden je teď na studiu v klášteře Marienwald. Takže takhle postupně to děláme.

Ještě jsem se chtěl zeptat, kdy zemřel Páter Xaver?

On zemřel, v roce 1999, 10. března, a bylo mu 84 let.

A kde on byl ve vyhnanství? V tom Reinu nebo kde?

Kdepak, on musel odejít už v tom roce 1939, kdy byl protektorát, byl také uvězněn v Zásbukách, nebo Zákupěch. Zásbuky, tam byl internační klášter pro ty kněze,

někde u Kutné Hory, takže tam byl za nacistů, pak byl propuštěn a byl v Praze u Jezulátka, tam to vedl ten kolaborant ten Bobo, toho poté pověsili, to byl maltézský rytíř, tak pod ním právě tam byl. No a poté sem přišel jako první v tom roce 1945. Už 8. května čekal u Velešína, až ho sem Američané pustí, on pak dal zprávu panu opatovi do Porta Coeli, takže on pak také přijel.

A během komunistického režimu?

On tady zůstal, on byl v té skupině Čechů, kteří nebyli vyhoštěni a šli poté do pracovních táborů, poté ho pustili, dělal tady dělníka, tady v lesích. A právě, že koncem 50. let sem přišla další vlna těch rumunských Slováků, a ti říkali o tom, že nebudou dělat, dokud nebudou mít farárka, a za ním poté přišel nějaký přednosta a povídal mu, že je farář, že jim bude sloužit, byl poté ve Lhenicích.

On byl tedy poté kněz.

Ano, měl kněžskou službu, ale nesměl do kláštera.

Tedy pár otázek na vás, ve kterém roce jste vstoupil do cisterciáckého řádu?

Já jsem vstoupil v roce 1991, tajně jsem ale v roce 1987 vstoupil k premonstrátům.

Jak vypadal takový tajný vstup?

Ani maminka to nevěděla, tatínek už zemřel, jen bratr to také věděl, on byl také premonstrát, tehdy jsem vstoupil u sv. Norberta a pracoval jsem poté v domově důchodců u sv. Tomáše, dnes jsou tam augustiniáni v Praze na Malé Straně, a tam byli všechno tajní řeholníci. A nikdo nevěděl pořádně co je zač, to jsme si nesměli říkat. Ale každý to tušil, že jsme řeholníci a to se dali poté ty služby přehodit. Měl jsem tam takovou malou garsonku.

Někde jsem se také dočetl, že jste byl hasičem na Pražském Hradě, je to pravda?

To jsem byl také hasičem na Pražském Hradě, to bylo, ale před tím než jsem vstoupil do řádu.

Viděl jste se třeba presidenta Husáka?

Ano, protože jsem byl požární technik.

A teď, proč jste přešel k cisterciákům?

No poněvadž premonstráti tehdy za komunistů byli, i když tajně. Cisterciáci vůbec neexistovali, věděl jsem, že byli, ale neznal jsem je, ale premonstráti jsou pastorační řád, kteří jsou v klášteře pouze v době formace a poté jsou na faře, a já čím dál víc jsem pociťoval, že prostě toužím po tom pravidelném klášterním životě na celý život, a právě když jsem přijel sem, tak jsem poznal, že mám vstoupit sem do Vyššího Brodu, a to jsem šel za panem opatem a řekl jsem, že bych nechtěl být dále tady. To jsem cítil, to byl Boží hlas.

A teď jsem se chtěl zeptat, vy jste nastoupil jako převor 2007?

Ne převor jsem byl již v roce 2000, ale tady byl pan opat administrátor, to byl Polák, a já jsem byl v tom roce převorem, a poté v roce 2007, když rezignoval, tak mě jmenovali administrátorem a mám na starosti řízení kláštera, akorát nejsem opat a nemám insignie opata, to nepotřebuji, ty povinnosti a práva mám jako opat administrátor, kromě biřmování a takový věci.

A chtěl jsem se ještě zeptat, kolik je potřeba, aby bylo bratří v klášteře, aby mohl být opat?

12.

Kolik lidí ročně u vás zažádá o vstup? 1 nebo 2 lidi?

To víc, ale vždycky říkám, musíte mít motiv, přijedte k nám na víkend, to musíte poznat, co to obnáší, je to krásný život, já jsem šťastný. Kandidaturu máme třeba rok, než vstoupí do noviciátu.

Dříve to bývalo míň?

Ano, třeba páter Xaver ten měl kandidaturu pouze 14 dní. Ale oni měli výchovu křesťanskou a bylo to automatické, že si lidé doma četli katechismus a modlili se, dnes je jiná doma, jsou to hlavně konvertiti, oni musí poznat pravdy víry a musí poznat Pána Ježíše, to je klíčová osoba, protože celý můj život je narychtovaný. A to je klíčový bod

A z těch 5 bratří jsou všichni Češi?

Všichni jsme Češi a Moraváci. I cizinci se k nám hlásí, zrovna jeden z Německa, oni se bojí jazyka, ale to není problém, v těch Nových Dvorech se Francouzi naučili česky.

Obrazová příloha

Příloha č. 1

Příloha č. 1 – V pozadí chátrající klášterní pivovar. Pro srovnání v levé části fotografie budova rekonstruované vrátnice a napravo jedna z budov, které čekají na vrácení a je na nic patrna zelená barva.

Příloha č. 2

Příloha č. 2 – Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie, ve kterém se nachází i oltář, v němž jsou měněny obrazy podle liturgického období.

Příloha č. 3

- 53 -

J A K S C H Josef Tecelín, nar. 23.3.1885 Házlová, okr.
České Budějovice,
německé národnosti a státní
příslušnosti, svobodný,
býv. opat vyšebrodského klášte-
ra,
dříve bytem Vyšší Brod,
nyní v Rakousku

JAKSCH již v době předmnichovské republiky byl opa-
tem vyšebrodského kláštera, řádu Cisterciáků. V kritic-
kých dnech r. 1938 bylo z vyšebrodského kláštera německý-
mi kněžími stříleno po čs. vojácích, při čemž jeden z vo-
jínů byl postřelen. JAKSCH byl velmi dobrým známým býv.
presidenta Eduarda BENEŠE, se kterým studoval. Po okupa-
ci Sudet byl JAKSCH v r. 1938 zatčen německými bezpečno-
stními orgány a odsouzen v Linci pro § 130 na 6 měsíců
do vězení.

V době okupace ČSR působil v klášteře v Předklášte-
ří, okr. Tišnov na Moravě. Po skončení okupace v r. 1945
se JAKSCH vrátil opět jako opat do kláštera ve Vyšším
Brodě. V této době protestoval proti odsunu Němců z po-
hraničí. Prováděl rovněž různé machinace a zákroky proti
konfiskaci majetku kláštera. Po r. 1945 se proti němu
zvedla vlna odporu a občané žádali, aby byl odsunut.
Nejdříve byl však přeložen na Moravu a až v r. 1948 byl
odsunut do Rakouska, protože se v době okupace hlásil
k nacistům.

ZENÁHLÍK znal JAKSCHE ze své lékařské klientely a
docházel za ním i do kláštera. ZENÁHLÍK pro vybavení
JAKSCHE k legální cestě do Rakouska půjčil SCHWARZOVÍ
25.000 Kčs. Na úhradu této půjčky obdržel ZENÁHLÍK od
SCHWARZE x starožitné hodiny, pocházející z majetku klá-
štera.

Příloha č. 3 – Vyšetřovací zpráva o činnosti opata Jaksche, který měl
k legálnímu vycestování do Rakouska obdržet 25 000 Kčs od doktora Zenáhlíka, jenž
byl souzen za protistátní činnost. Za tuto částku měl ručit klášterními hodinami.

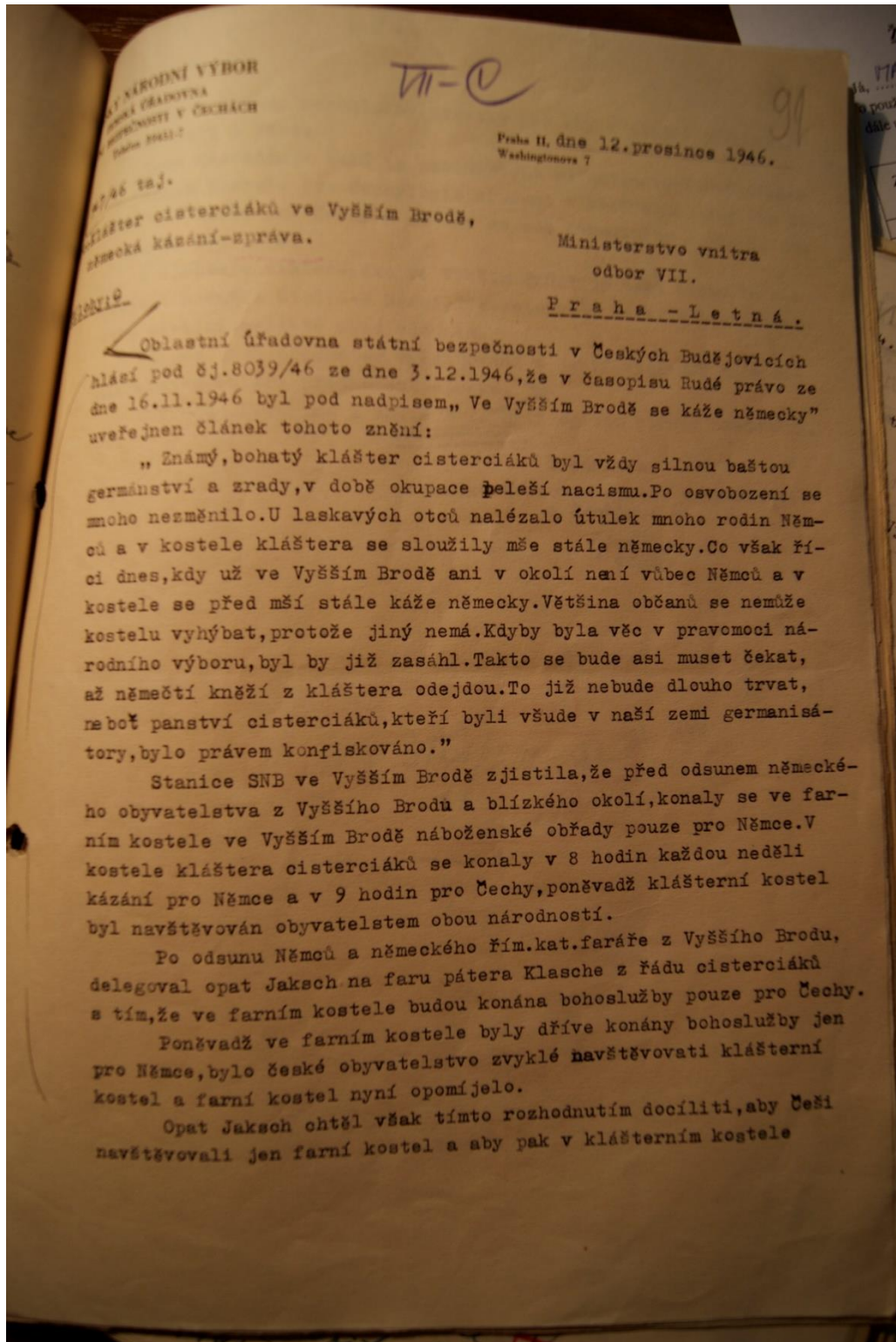
Příloha č. 4

NÁHRADNÍ DÍL VO – EMIGRACE *Prst* ZÁZNAM SEO
Rozřítko DOPV – KOPV

Příjmení KLASCHKA		Jméno Oldřich		Den, měsíc a rok narození Komáříce	
Dřívější příjmení		Alois		9. 6 1901	
Původní bydliště v ČSR Svatý Tomáš				Okres Kaplice	
Děti do 14 let		Jméno		nar.	
Jména		est.		nar.	
Číslo cestovního pasu		Počet dnů		Datum návratu do ČSR	
Adresa bydliště v cizině		Emigrace od U 26.12.1950		Emigrace do	
Pohlaví		Národnost		Stát odjezdu	
M		Č		Č	
Druh zaměstnání		Speciální povolení lesní hájní		Druh cesty	
1		Adresa navštívené osoby (svědka)		Druh vztahu	
2		Příbuzní a jiná navštívené osoby		Příbuzenský vztah	

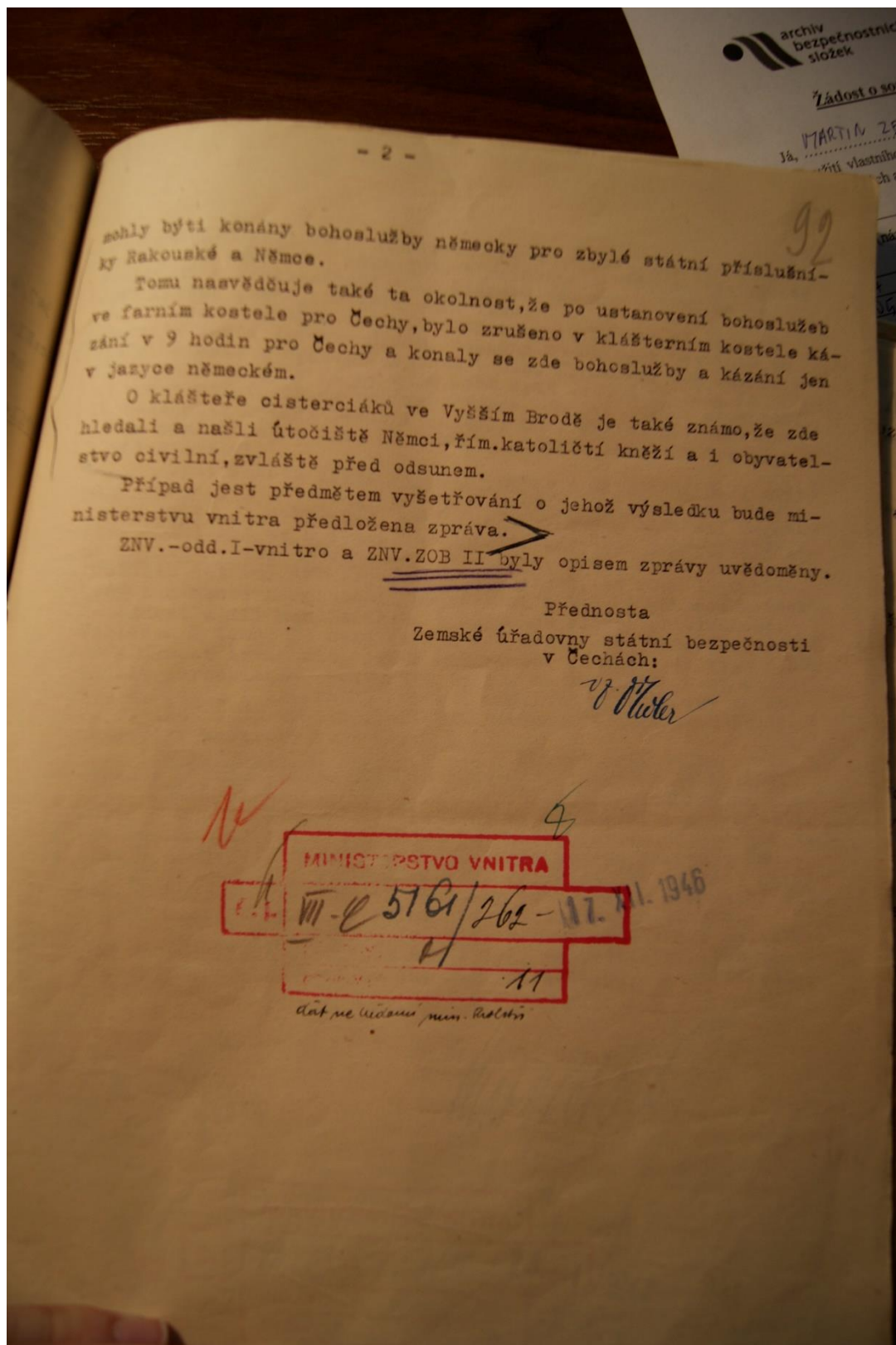
Příloha č. 4 – Záznam o emigraci Oldřicha Klaschky. Tímto záznamem jeho stopa v Čechách končí.

Příloha č. 5

Příloha č. 5 – Vyšetřování článku v Rudém právu o údajném kázání v němčině. Vyšetřování bylo vedeno StB. Nepřesně je zde vedeno jméno P. Oldřicha Klaschky, je uveden jako Klasch.

Příloha č. 6

Příloha č. 6 – Pokračování vyšetřování článku v Rudém právu

Příloha č. 7

- 18 -

62

proti řádu odsuzuje veřejně . Politicky se neprojevuje, což zdůvodňuje tím, že nežije ve světě - Kněžské povinnosti vykonává, ale je více vidět v čítárně a na hřišti . Vzhledem k jeho povaze je zde předpoklad, že ze řádu odejde dobrovolně .

S u c h ý Andrej, nar. 24.11.1909 Melaty okr. Třebišov -bratr
14.2.15 propuštěn redemptorista - řeholní jméno Ilarion - původní povolání dělník, slovenské národnosti, k práci nemá dobrý poměr, je líný a simulant . Je nemocen na chronický ischias . Politicky se neprojevuje, je neinteligentní a nemá žádného politického rozhledu. S řádem se pravděpodobně dobrovolně rozejde a chtěl by pracovat v elektrotechnice .

S u p e k Michal, nar. 3.11.1914 Svatý Michal na Žitoměrem, okr. Vrábel, národnosti slovenské - kapucín - řeh. jméno Fidelis, theologické vzdělání, politicky se neprojevuje, pracovní je velmi dobrý . Jako kněz kapucín nenosí plnovous a toto jest mu řeholníky vytýkáno . V pohovorech projevil touhu odejít do civilu, proto jest zde předpoklad, že ze řádu odejde dobrovolně .

S z e n á š i Karel, nar. 7.5.1924 Nová Ves nad Žitoměrem okr. Vráble, kněz kapucín - Angeles - pochází z maloroľnické rodiny - theologické vzdělání - slovenské národnosti.

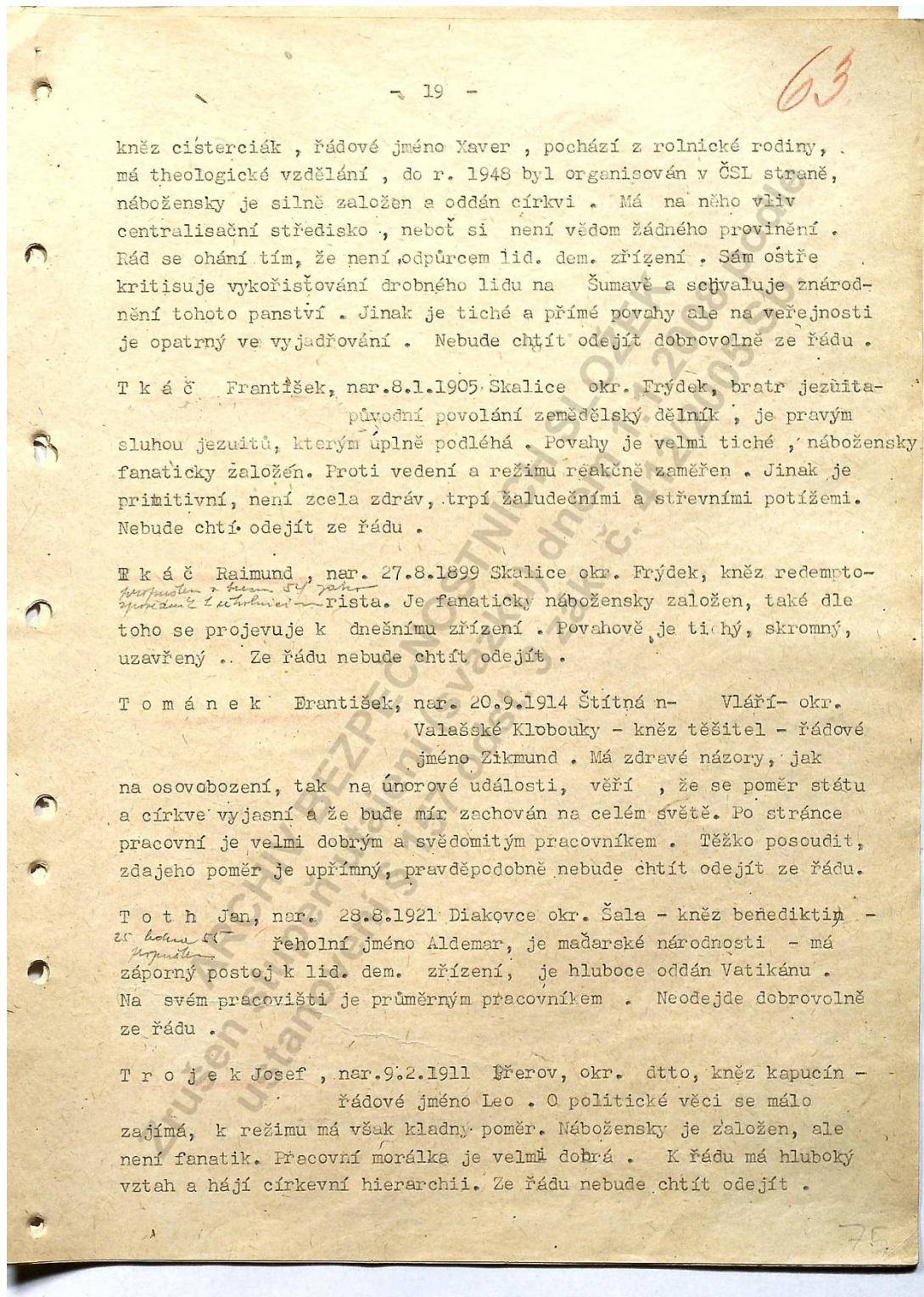
Š i l h a v ý Karel, nar. 28.8.1905 Předín okr. Třebíč - bratr salvatorián - řádové jméno Stanislav . Původní povolání krejčí, nemocen TEC, prostý člověk, tichý, skromné povahy, straní se ostatních řeholníků . Pracovní i přes svoji nemoc je dobrý a svědomitý, k vedení neprojevil nikdy odpor . S řádem srostl a nebude chtít dobrovolně odejít, neboť je nábožensky založen .

Š r e n k Josef, nar. 24.3.1913 Svatá Sidonie, okr. Uh. Brod, bratr těšitel - řád. jméno Paschal Marie, pochází ze sklářské rodiny . Politického života si nevšímá, je fanatický ctitel víry křesťanské . Před vstupem do kláštera pracoval jako dělník . Do kláštera vstoupil z náboženských pohnutek - proto se bude těžko loučit se řádem .

Š v a n d a Josef, nar. 14.2.1915 ve Vrábči okr. České Budějovice, 76

Příloha č. 7 – Evidence P. Josefa Xavera Švandy v době jeho internace v Králíku.

Příloha č. 8

Příloha č. 8 – Pokračování evidence P. Josefa Xavera Švandy z doby internace v Králiku. P. Xaver je zde vykreslován jako odpůrce vykořisťování lidu a jako člověk, který je opatrný ve vyjadřování.